International Journal of Current Social Science

| cusos.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 2022 Available online Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Green Social Policy: Green Transition, Just Transition, and the Restructuring of Working Life

Serkan Çelik [1,a,*]

[1] *Arş. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi*
**Corresponding author*

Research Article

History

Received: 23/04/2026
Accepted: 17/06/2026

ABSTRACT

This study examines the concept of green social policy within the framework of social policy literature, green transition debates, and the restructuring of working life. First, the conceptual boundaries of green social policy are outlined, and the ways in which it differs from conventional social policy, as well as the environmental, economic, and social dynamics behind its emergence, are discussed. The study then evaluates the effects of the green transition on politics, the environment, the economy, and social structure, with particular attention to the new social policy needs arising for women, youth, low-income groups, low-skilled workers, and other disadvantaged groups. It further analyzes the impact of the green transition on jobs, occupations, and skill structures, emphasizing the growing importance of reskilling, just transition, and inclusive employment policies in the future labor regime. Ultimately, the study argues that green social policy has become a constitutive paradigm that addresses environmental sustainability and social justice together. The study does not claim to conduct empirical analysis; rather, as a theoretical review, it aims to contribute to the literature by discussing the social policy dimensions of the green transition in an integrated and critical framework.

Keywords: Green social policy; green transition; just transition; green jobs; social policy.

Yeşil Sosyal Politika: Yeşil Dönüşüm, Adil Geçiş ve Çalışma Hayatının Yeniden Yapılanması

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

ÖZ

Bu çalışma, yeşil sosyal politika kavramını sosyal politika literatürü, yeşil dönüşüm tartışmaları ve çalışma hayatındaki yeniden yapılanma çerçevesinde incelemektedir. Çalışmada öncelikle yeşil sosyal politikanın kavramsal sınırları çizilmiş, klasik sosyal politikadan hangi yönleriyle ayrıldığı ve ortaya çıkışını hazırlayan çevresel, ekonomik ve toplumsal dinamikler tartışılmıştır. Ardından yeşil dönüşümün siyaset, çevre, ekonomi ve toplumsal yapı üzerindeki etkileri değerlendirilmiş; özellikle kadınlar, gençler, düşük gelirli gruplar, düşük vasıflı çalışanlar ve diğer dezavantajlı kesimler açısından sosyal politika alanında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar analiz edilmiştir. Çalışmanın devamında, yeşil dönüşümün işler, meslekler ve beceri yapıları üzerindeki etkileri ele alınmış; geleceğin emek rejiminde yeniden beceri kazandırma, adil geçiş ve kapsayıcı istihdam politikalarının belirleyici önemde olduğu ortaya konmuştur. Sonuç olarak çalışma, yeşil sosyal politikanın çevresel sürdürülebilirlik ile sosyal adaleti birlikte düşünen kurucu bir paradigma haline geldiğini savunmaktadır. Çalışma, ampirik bir analiz iddiası taşımamakta; teorik derleme niteliği içinde yeşil dönüşümün sosyal politika boyutlarını bütüncül ve eleştirel bir çerçevede tartışarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil sosyal politika; yeşil dönüşüm; adil geçiş; yeşil işler; sosyal politika.

[a] *serkancelik@nku.edu.tr* *0000-0002-5835-1300*

How to Cite: Çelik S. (2026) Yeşil Sosyal Politika: Yeşil Dönüşüm, Adil Geçiş ve Çalışma Hayatının Yeniden Yapılanması, *International Journal of Current Social Science*, 5(1): 82-99

Giriş

21.yüzyılın ilk çeyreğinde iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, enerji krizi, gıda güvencesizliği, su stresi ve çevresel eşitsizlikler, sosyal bilimlerin temel tartışma alanlarını doğrudan dönüştürmüştür. Uzun süre çevre politikalarının teknik, sosyal politikaların ise toplumsal refah ve yeniden dağıtım odaklı ayrı alanlar olduğu varsayılmıştır. Oysa bugün gelinen noktada çevresel bozulmanın işgücü piyasasından halk sağlığına, yoksulluktan göçe, konuttan bakım emeğine kadar uzanan çok katmanlı etkileri, bu iki alanın artık birbirinden bağımsız ele alınamayacağını açık biçimde göstermektedir.

Bu ihtiyaç, özellikle yeşil dönüşüm tartışmalarıyla birlikte daha da belirginleşmiştir. Düşük karbonlu ekonomiye geçiş, ilk bakışta enerji üretim teknolojilerinin dönüşümü, sanayi politikalarının yeniden tasarlanması ya da çevre dostu yatırımların artırılması gibi başlıklara işaret ediyor görünse de, gerçekte çok daha kapsamlı bir toplumsal yeniden yapılanmayı ifade etmektedir. Çünkü yeşil dönüşüm yalnızca üretim süreçlerini değil, istihdam yapısını, beceri rejimlerini, kamusal harcama önceliklerini, bölgesel kalkınma stratejilerini ve sosyal koruma mekanizmalarını da dönüştürmektedir. Bu açıdan bakıldığında, yeşil dönüşümün en kritik boyutlarından biri, onun sosyal sonuçları ve bu sonuçlara verilecek kamusal yanıttır.

Tam da bu noktada "yeşil sosyal politika" kavramı önem kazanmaktadır. Yeşil sosyal politika, en genel anlamıyla, sosyal koruma, istihdam, eğitim, bakım, sağlık, enerji, konut ve toplumsal eşitlik politikalarının ekolojik sınırlar ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden düşünülmesini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, çevresel sorunları sosyal politikanın dışsal koşulları olarak değil, doğrudan doğruya sosyal risklerin üretildiği alanlardan biri olarak ele almaktadır. Dolayısıyla yeşil sosyal politika, yalnızca çevre dostu birkaç programın sosyal politika repertuarına eklenmesi değil; refahın nasıl üretildiği, nasıl dağıtıldığı ve hangi ekolojik temel üzerinde sürdürülebileceği sorusunun yeniden kurulmasıdır.

Klasik sosyal politika, tarihsel olarak sanayileşme sürecinde ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk, hastalık, iş kazası, yaşlılık ve gelir güvencesizliği gibi risklere yanıt vermek üzere şekillenmiştir. Ancak günümüzde sosyal risklerin niteliği genişlemiş; enerji yoksulluğu, iklim kaynaklı afetler, aşırı sıcaklıklar, hava kirliliği, çevresel sağlık sorunları, beceri dışlanması, geçim kaynaklarının aşınması ve zorunlu yer değiştirme gibi yeni risk alanları sosyal politikanın merkezine yerleşmiştir. Bu dönüşüm, sosyal politika disiplininin yalnızca emek-sermaye ilişkisine değil, aynı zamanda toplum-doğa ilişkisine de odaklanmasını zorunlu kılmaktadır. Başka bir ifadeyle, günümüzde refah devleti tartışmaları artık yalnızca ne kadar yeniden dağıtım yapıldığıyla değil, bu yeniden dağıtımın hangi üretim rejimi, hangi enerji sistemi ve hangi çevresel maliyetler altında gerçekleştiğiyle birlikte değerlendirilmek zorundadır.

Yeşil sosyal politikanın yükselişinde bir diğer belirleyici unsur, yeşil ekonomiye geçişin istihdam ve çalışma yaşamı üzerindeki etkileridir. Düşük karbonlu ekonomiye geçişin yeni iş alanları yaratacağı, bazı sektörleri büyüteceği ve bazı meslekleri dönüştüreceği yönünde güçlü bir beklenti vardır. Bununla birlikte, bu dönüşümün bütün toplumsal gruplara eşit fırsatlar sunmadığı, bazı sektörlerde iş kayıpları, bazı bölgelerde yapısal daralma ve bazı çalışan gruplarında beceri uyumsuzluğu yaratabildiği de görülmektedir. Dolayısıyla yeşil dönüşüm, yalnızca "yeni işler" üzerinden değil, "adil geçiş", "yeniden beceri kazandırma", "gelir güvencesi" ve "kapsayıcı istihdam" başlıkları üzerinden ele alınmalıdır. Bu yönüyle yeşil sosyal politika, yeşil ekonominin sosyal meşruiyetini ve sürdürülebilirliğini sağlayan temel çerçeve olarak öne çıkmaktadır.

Öte yandan yeşil dönüşümün etkileri toplum içinde eşit dağılmamaktadır. Kadınlar, gençler, düşük gelirli haneler, düşük vasıflı çalışanlar, kırsal kesimler, göçmenler, yaşlılar ve engelliler bu süreçten farklı biçimlerde etkilenmektedir. Bazı gruplar için yeşil dönüşüm yeni istihdam ve toplumsal içerme fırsatları yaratabilirken, bazıları için yeni dışlanma biçimleri ve maliyet yükleri doğurabilmektedir. Bu nedenle yeşil sosyal politika, soyut ve tek tip bir dönüşüm programı değil; toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesini engelleyen, geçiş maliyetlerini hafifleten ve yeni fırsatlara erişimi genişleten farklılaştırılmış politika araçları bütünü olarak düşünülmelidir. Başarı, yalnızca karbon emisyonlarının azaltılmasında değil, dönüşümün toplumsal olarak ne kadar adil ve kapsayıcı yürütüldüğünde ölçülmelidir.

Çalışmanın Yöntemi, Kapsamı ve Özgün Katkısı

Bu çalışma nitel bir literatür değerlendirmesi olarak tasarlanmıştır. Çalışmada anket, saha araştırması, mülakat ya da ekonometrik analiz yürütülmemiştir; bu nedenle bulgular ampirik veri üretimine değil, mevcut literatürün kavramsal olarak sınıflandırılmasına, karşılaştırılmasına ve sosyal politika perspektifiyle yeniden yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu tercih, çalışmanın teorik derleme niteliğini açık biçimde ortaya koymakta; ulaşılan sonuçların ampirik veri üretiminden ziyade literatür temelli kavramsal analiz ve politika tartışması düzeyinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Çalışmanın özgün katkısı, yeşil sosyal politika kavramını yalnızca çevre politikası ya da yeşil işler literatürünün tamamlayıcı bir unsuru olarak değil, sosyal risklerin dönüşümü, dezavantajlı grupların korunması, adil geçiş ve çalışma hayatının yeniden yapılanması başlıklarını birlikte ele alan bütüncül bir sosyal politika çerçevesi olarak tartışmasıdır. Bu yönüyle makale, literatür aktarımının ötesine geçerek yeşil dönüşümün sosyal politika açısından hangi kurumsal araçlarla yönetilebileceğine ilişkin eleştirel bir değerlendirme sunmaktadır.

Bu kapsamda metinde, kavramsal çerçeve korunmakla birlikte tekrar eden açıklamaların azaltılması, Türkiye açısından uygulanabilir politika araçlarının somutlaştırılması ve sonuç bölümünde önerilerin daha sistematik biçimde sunulması amaçlanmıştır. Böylece çalışma, teorik derleme karakterini korurken açıklık, özgün katkı ve politika önerisi boyutları daha görünür hale getirilecek şekilde yeniden yapılandırılmıştır.

Yeşil Sosyal Politika: Kavramsal Çerçeve, Klasik Sosyal Politikadan Ayrımı ve Ortaya Çıkış Nedenleri

Yeşil sosyal politika, en genel anlamıyla, sosyal koruma, istihdam, gelir dağılımı, bakım, sağlık, barınma ve toplumsal eşitlik politikalarının ekolojik sınırlar, iklim krizi ve sürdürülebilirlik hedefleriyle birlikte yeniden düşünülmesini ifade eder. Burada mesele yalnızca çevre dostu birkaç programın sosyal politika repertuarına eklenmesi değildir; daha derin düzeyde, refahın nasıl üretildiği, nasıl bölüşüldüğü ve hangi doğal temel üzerinde sürdürülebildiği sorusunun yeniden kurulmasıdır. Bu nedenle yeşil sosyal politika, sosyal politikanın çevreyle "yan yana" gelmiş bir alt türü değil, sosyal politikanın üretim-tüketim-doğa ilişkisi içinde yeniden ölçeklendirilmiş ve yeniden normatifleştirilmiş halidir. Nitekim çevresel bozulma, yoksulluk, güvencesizlik ve sağlık riskleri artık birbirinden bağımsız alanlar olarak ele alınamamaktadır; iklim kırılganlığı sosyal kırılganlıkla, enerji yoksulluğu gelir adaletsizliğiyle ve istihdam dönüşümü refah devleti kapasitesiyle doğrudan iç içe geçmiştir (Murat ve Şengül, 2024; UNEP, 2025).

Klasik sosyal politika tarihsel olarak sanayileşmenin yarattığı sınıf çatışmalarına, işçi yoksulluğuna, iş kazalarına, işsizliğe, hastalığa ve yaşlılığa karşı geliştirilen koruyucu ve telafi edici mekanizmalar etrafında şekillenmiştir. Başka bir deyişle, geleneksel sosyal politika daha çok emek-sermaye ilişkisini, ücretli emek düzenini ve ulusal refah devletinin yeniden dağıtım araçlarını merkezine almıştır. Buna karşılık yeşil sosyal politika, aynı sorunları yalnızca emek piyasası ve gelir ekseninde değil, enerji sistemi, karbon yoğun üretim yapısı, ekolojik yıkım, afet riski, gıda güvenliği ve bakım krizleriyle bağlantılı biçimde ele alır. Bu nedenle klasik sosyal politikanın "sosyal risk" dediği alanlar, yeşil sosyal politikada "sosyo-ekolojik riskler" biçiminde genişler; böylece riskin kaynağı yalnızca piyasa değil, aynı zamanda iklim değişikliği, doğal kaynak tükenmesi ve çevresel eşitsizlikler olur (Cahill, 1994; Murat ve Şengül, 2024).

Yeşil sosyal politikanın klasik sosyal politikadan ilk büyük farkı, refahı ekolojik maliyetlerden bağımsız düşünmemesidir. Klasik modelde büyüme çoğu zaman sosyal harcamaların ve istihdamın maddi temeli olarak kabul edilmiş, büyümenin çevresel dışsallıkları çoğunlukla ayrı politika alanlarına bırakılmıştır. Oysa yeşil sosyal politika, doğayı sınırsız bir girdi deposu ve atık yutağı olarak kabul eden büyüme modelinin hem ekolojik hem de sosyal açıdan sürdürülemez olduğunu savunur. Bu yaklaşım, örneğin enerji yoksulluğunu yalnızca düşük gelir sorunu olarak değil, fosil yakıta bağımlı altyapı, verimsiz konut stoku ve adaletsiz fiyatlandırma rejimleriyle bağlantılı yapısal bir mesele olarak okur; benzer biçimde istihdam sorununu da sadece iş sayısı üzerinden değil, işin karbon yoğunluğu, sağlık etkileri, beceri içeriği ve gelecek sürdürülebilirliği üzerinden tartışır (UNEP, 2025; Başol, 2018).

İkinci temel fark, yeşil sosyal politikanın "insana yakışır iş" kavramını ekolojik içerikle genişletmesidir. Klasik sosyal politika için iyi iş; ücret, güvence, çalışma süresi ve iş sağlığı güvenliği gibi kriterlerle tanımlanırken, yeşil sosyal politika bunlara ek olarak işin çevresel etkisini, iklim uyum kapasitesini ve toplumun uzun dönemli yaşam koşullarına katkısını hesaba katar. Bu yüzden her çevreci görünen iş otomatik olarak yeşil sosyal politika açısından olumlu sayılmaz; düşük ücretli, güvencesiz, sendikasız ve emek sömürüsüne dayalı bir "yeşil sektör" de eleştiri konusu olabilir. ILO çizgisi tam da bu nedenle yeşil işi yalnızca çevresel katkı veren iş değil, aynı zamanda insana yakışır iş ile birlikte düşünür; Türkçe literatür de aynı noktayı vurgulamaktadır (Yerlikaya, 2022; Başol, 2013; ILO, 2019).

Üçüncü fark, yeşil sosyal politikanın dağıtım sorununu kuşaklararası ve türlerarası adalet perspektifiyle ele almasıdır. Geleneksel sosyal politika büyük ölçüde aynı kuşak içindeki sınıflar, meslekler ve hane tipleri arasındaki yeniden dağıtım mekanizmalarına odaklanmıştır. Oysa yeşil sosyal politika, bugünkü refahın gelecekteki yaşam kapasitesini ipotek altına alıp almadığını sorar; çocukların, gençlerin ve henüz doğmamış kuşakların yaşam şanslarını da normatif çerçevenin içine taşır. Bu nedenle yeşil sosyal politika yalnızca bugünkü işsizliği azaltmayı değil, gelecekte yaşanabilir şehirler, dayanıklı altyapı, temiz hava, güvenli su, erişilebilir enerji ve sürdürülebilir bakım rejimleri yaratmayı da sosyal adaletin parçası sayar (Barry, 1999; IPCC, 2023).

Yeşil sosyal politikanın ortaya çıkışını hazırlayan ilk büyük neden, sanayi sonrası dönemde biriken ekolojik krizlerin artık sosyal refahı doğrudan tehdit eder hale gelmesidir. İklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı, hava ve su kirliliği, aşırı hava olayları ve doğal kaynak baskısı artık yalnızca çevre bilimcilerin veya çevre politikası uzmanlarının alanı değildir. IPCC, iklim değişikliğinin özellikle yoksulların ve kırılgan grupların yaşam koşullarını ve geçim kaynaklarını şimdiden ciddi biçimde etkilediğini belirtmektedir; ilgili literatürde de iklim değişikliğinin istihdam, verimlilik, göç ve yoksulluk üzerinde çok katmanlı etkiler yarattığı gösterilmektedir (IPCC, 2022; Murat ve Şengül, 2024). Dolayısıyla yeşil sosyal politika, çevre sorunlarının sosyal politikanın dışsal bağlamı değil, bizzat içeriği haline gelmesinin sonucudur.

İkinci büyük neden, fosil yakıt temelli büyüme modelinin eşitsizlik üretme kapasitesinin daha görünür hale gelmesidir. Uzun süre ekonomik büyümenin sosyal refahı otomatik olarak artıracağı varsayıldı; ancak karbon yoğun sanayileşme hem çevresel bedelleri yoksul gruplara daha fazla yükledi hem de refah kazanımlarını adil biçimde dağıtmadı. Hava kirliliği, kötü konut kalitesi, enerji faturalarının yükselmesi, iklim afetlerine dayanıksız bölgelerde yaşama zorunluluğu ve kırılgan istihdam biçimleri, çevresel risklerin sınıfsal ve mekânsal olarak eşitsiz dağıldığını gösterdi. Bu nedenle yeşil sosyal politika, çevresel adalet ile sosyal adalet arasında köprü kurar; özellikle düşük gelirli hanelerin enerji, ulaşım ve konut dönüşümünün maliyetini tek başına üstlenemeyeceğini, kamusal müdahale olmadan yeşil dönüşümün yeni eşitsizlikler yaratabileceğini savunur (UNEP, 2025; Avrupa Komisyonu, 2024).

Üçüncü neden, emek piyasalarının iklim ve teknoloji ekseninde eşzamanlı bir yeniden yapılanma sürecine girmesidir. Yeşil dönüşüm yalnızca bazı sektörlerin kapanması ya da daralması anlamına gelmez; aynı zamanda yeni sektörlerin oluşması, mevcut işlerin içerik değiştirmesi ve beceri kompozisyonunun yeniden düzenlenmesi anlamına gelir. Literatürde yeşil işlerin doğrudan, dolaylı, geçici ve uzun dönemli etkileri; brüt ve net istihdam sonuçları; ayrıca bazı kahverengi işlerin dönüşürken bazılarının ortadan kalkabileceği açık biçimde tartışılmaktadır. Bu tablo, klasik pasif sosyal yardım araçlarının tek başına yeterli olmayacağını; yeniden eğitim, aktif işgücü politikaları, gelir güvencesi ve bölgesel dönüşüm programlarının aynı anda düşünülmesi gerektiğini göstermektedir (Murat ve Şengül, 2024).

Dördüncü neden, refah devletinin karşı karşıya olduğu yeni bakım ve yeniden üretim krizleridir. İklim krizi; sıcak hava dalgaları, afetler, salgınlar, su ve gıda stresleri üzerinden bakım emeğini artırmakta, haneler içinde özellikle kadınlar üzerine binen görünmeyen yükleri ağırlaştırmaktadır. Bu durum, yeşil sosyal politikanın neden yalnızca istihdam merkezli bir tartışma olamayacağını gösterir. Kadınların yeşil dönüşüme eşit katılımı, sadece "yeşil işlerde kadın istihdamı" başlığıyla sınırlı değildir; bakım hizmetlerinin kamusallaştırılması, güvenli ulaşım, enerji erişimi, zaman yoksulluğunun azaltılması ve eğitim fırsatlarının cinsiyete duyarlı biçimde tasarlanması da bu çerçevenin parçasıdır. Nitekim Türkiye literatüründe yeşil ekonomiye geçişin kadınlar için fırsata dönüşmesinin ancak cinsiyete duyarlı politika tasarımıyla mümkün olduğu vurgulanmaktadır (Yerlikaya, 2022).

Beşinci neden, sosyal politikanın normatif dayanağının bizzat değişmesidir. Geleneksel refah anlayışı uzun süre daha fazla üretim, daha fazla tüketim ve daha fazla istihdamı toplumsal ilerlemenin ana göstergeleri olarak kabul etti. Buna karşılık yeşil siyasal teori ve yeşil ekonomi literatürü, yaşam kalitesi, ekolojik sürdürülebilirlik, topluluk dayanışması, müşterekler ve bakım etiği gibi başlıkları refah tartışmasının merkezine taşımıştır. Bu yaklaşımın sosyal politikaya yansıması, refahın yalnızca para transferleri ve sigorta düzenekleriyle değil, temiz çevre, sağlıklı habitat, erişilebilir kamusal hizmetler, düşük karbonlu ulaşım ve dayanıklı yerel ekonomilerle birlikte düşünülmesidir. Bu yüzden yeşil sosyal politika, refah devletinin "ne kadar dağıttığı" kadar, "neyi, hangi üretim rejimi içinde ve hangi ekolojik sonuçlarla dağıttığı" sorusunu da sorar (Scott Cato, 2009; Cahill, 1994).

Altıncı neden, yeşil dönüşümün sosyal meşruiyet sorunudur. Karbon vergileri, enerji fiyatları, fosil sektörlerden çıkış, tarımsal dönüşüm, şehir içi ulaşım kısıtları ya da sanayide dekarbonizasyon gibi adımlar toplumsal maliyetler üretebilir. Bu maliyetler adil paylaşılmazsa çevre politikaları siyasal tepki doğurur, popülist direnç büyür ve dönüşüm programları sosyal rıza kaybeder. Avrupa Komisyonu'nun "kimseyi geride bırakmama" vurgusu ve ILO'nun adil geçiş ilkeleri tam da bu nedenle önemlidir; yeşil sosyal politika, çevresel hedeflerin sosyal meşruiyetini üreten koruyucu çerçevedir. Yani yeşil sosyal politika olmadan yeşil dönüşüm teknik olarak mümkün olsa bile siyasal olarak kırılgan, toplumsal olarak dışlayıcı ve sınıfsal olarak cezalandırıcı hale gelebilir (Avrupa Komisyonu, 2024; ILO, 2015/2023).

Bu çerçevede yeşil sosyal politikanın amacı, yalnızca çevre dostu ekonomi yaratmak değildir; aynı zamanda sosyal hakları ekolojik çağın koşullarına göre yeniden güvence altına almaktır. Burada öne çıkan başlıklar, adil geçiş fonları, işsizlik ve gelir güvenceleri, yeniden beceri kazandırma programları, enerji yoksulluğuyla mücadele, düşük karbonlu sosyal konut, iklim uyumlu sağlık ve bakım hizmetleri, kırsal geçim araçlarının korunması ve dezavantajlı grupların dönüşüm maliyetlerinden korunmasıdır. İlgili literatürde de yeşil ekonominin sosyal politika aracı olarak güçlendirilmesi, sosyal güvenlik mekanizmalarının devreye sokulması ve beceri geliştirme programlarının merkezi önemde olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Bu nedenle yeşil sosyal politika, refah devleti ile ekolojik dönüşüm arasında kurumsal bir ara yüz değil, ikisini aynı tarihsel projede birleştiren stratejik bir çerçevedir (Süt, 2025; Murat ve Şengül, 2024).

Bu bölümden çıkarılabilecek özgün değerlendirme, yeşil sosyal politikanın yalnızca yeni riskleri sosyal politika gündemine ekleyen genişletici bir yaklaşım olmadığıdır. Kavramın ayırt edici yönü, sosyal hakların maddi temelini ekolojik sürdürülebilirlikle birlikte düşünmesidir. Bu nedenle yeşil sosyal politika, klasik sosyal politikanın telafi edici araçlarını korumakla birlikte, onları enerji sistemi, üretim biçimi, bakım rejimi ve bölgesel dönüşümle ilişkilendiren daha bütünleşik bir politika mimarisi önermektedir. Böyle okunduğunda kavram, çevre politikasının sosyal sonuçlarını izleyen ikincil bir alan değil, refah devletinin gelecek yönünü belirleyen kurucu bir çerçeve niteliği kazanmaktadır.

Yeşil Dönüşümün Siyaset, Çevre, Ekonomi ve Toplumsal Yapı Üzerindeki Yansımaları

Yeşil dönüşüm, çoğu zaman yalnızca enerji üretim teknolojilerinin değişmesi ya da karbon emisyonlarının azaltılması olarak okunmaktadır; oysa gerçekte bu süreç, devletin önceliklerini, piyasa yapısını, toplumsal beklentileri ve kamusal kaynak tahsis mekanizmalarını birlikte dönüştüren çok katmanlı bir yeniden yapılanma sürecidir. Bu nedenle yeşil dönüşüm, teknik bir çevre programı değil, doğrudan doğruya siyasal, ekonomik ve toplumsal bir yeniden düzenleme projesidir. Nitekim yeşil ekonomi yaklaşımının yalnızca doğaya uyumlu üretim-tüketim sistemleri kurmak anlamına gelmediği, aynı zamanda sosyal politikaların ve kamu hizmetlerinin de bu anlayış doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını gerektirdiği vurgulanmaktadır (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015, s. 315).

Siyasal düzeyde bakıldığında yeşil dönüşüm, devletin düzenleyici kapasitesini yeniden merkezileştiren bir nitelik taşımaktadır. Serbest piyasa mekanizmalarının tek başına çevresel bozulmayı önleyemediği, karbon yoğun üretim ve tüketim kalıplarını kendiliğinden dönüştüremediği artık daha görünür hale gelmiştir. Bu nedenle yeşil dönüşüm; vergi politikaları, teşvik rejimleri, kamu yatırımları, ihale sistemleri, sanayi politikaları, eğitim planlaması ve bölgesel kalkınma stratejileri gibi araçlar üzerinden güçlü bir kamusal yönlendirme gerektirmektedir. Başka bir deyişle, yeşil dönüşüm devleti küçülten değil, devlete yeni görevler yükleyen bir tarihsel moment yaratmaktadır; çünkü dönüşümün maliyetlerini dengelemek, yatırımı yönlendirmek ve adaleti sağlamak için aktif kamu müdahalesi zorunlu hale gelmektedir (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015, s. 315-316).

Bu siyasal yeniden yapılanmanın en önemli sonucu, çevre politikasının artık dar anlamda bir "sektörel politika" olmaktan çıkmasıdır. Çevre, daha önce çoğu ülkede tarım, enerji ya da yerel yönetimler gibi alanların yanında duran ayrı bir politika kutusu olarak görülürken, yeşil dönüşümle birlikte bütçe politikası, sanayi stratejisi, ticaret politikası, sosyal koruma ve kent planlamasının içine yerleşmektedir. Böylece çevresel sürdürülebilirlik, kamu politikalarının marjında duran bir hassasiyet olmaktan çıkarak, makro politika tasarımının merkezine yerleşmektedir. Bu kayma, sosyal politika açısından da belirleyicidir; çünkü artık istihdam yaratma, enflasyonu yönetme, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltma ve enerji arz güvenliğini sağlama gibi hedefler çevresel sınırlardan bağımsız biçimde ele alınamamaktadır (Nalinci, 2023, s. 733-734).

Yeşil dönüşümün siyasal alandaki bir diğer önemli yansıması, meşruiyet meselesini daha görünür hale getirmesidir. Karbon azaltımı, fosil yakıttan çıkış, sanayide standartların sıkılaştırılması, konutların enerji verimliliği dönüşümü ve ulaşım sistemlerinin yeniden tasarlanması gibi adımlar, toplumsal maliyetler üretmektedir. Bu maliyetler adil dağılmadığında, yeşil dönüşüm toplumun geniş kesimleri tarafından elitist, pahalı ve dışlayıcı bir program gibi algılanabilmektedir. Bu nedenle yeşil dönüşümün siyasal başarısı, yalnızca teknik doğruluğuna değil, kaybedenlerin nasıl korunacağına, yeni fırsatların kimlere açılacağına ve karar alma süreçlerine kimlerin dahil edileceğine bağlıdır; bu da bizi doğrudan yeşil sosyal politika ve adil geçiş meselesine götürmektedir (Başol, 2018, s. 75).

Çevresel düzlemde ise yeşil dönüşümün ilk ve en görünür amacı, karbon yoğun üretim modelinin ekolojik tahribatını azaltmaktır. Fosil yakıt kullanımı, doğal kaynakların aşırı tüketimi, atık üretimi ve kirlilik, yalnızca çevre üzerinde soyut bir baskı yaratmamakta; aynı zamanda insan sağlığını, tarımsal üretimi, su güvenliğini ve yaşam alanlarının sürdürülebilirliğini de tehdit etmektedir. Bu nedenle yeşil dönüşüm, temiz enerjiye geçiş, enerji verimliliği, atık yönetimi, geri dönüşüm, sürdürülebilir ulaşım ve su kaynaklarının korunması gibi alanlarda somut değişimler hedeflemektedir. Yeşil işlerin ve yeşil ekonominin doğanın düzelmesine katkı sağlayabileceği, ancak bunun sadece tekil sektörlerle değil, daha geniş bir toplumsal dönüşümle mümkün olacağı açık biçimde ifade edilmektedir (Nalinci, 2023, s. 734).

Bununla birlikte yeşil dönüşümün çevresel etkileri yalnızca "hasarı azaltma" ile sınırlı değildir; aynı zamanda üretim ve tüketimin ahlaki çerçevesini de değiştirmektedir. Geleneksel kalkınma anlayışı uzun süre doğayı üretimin dışındaki pasif bir kaynak stoğu olarak varsaymış, ekolojik maliyetleri ekonomik hesabın dışına itmiştir. Oysa yeşil dönüşüm, doğanın ekonomik faaliyetlerin dışsal çevresi değil, bütün ekonomik ve sosyal süreçlerin yaşamsal zemini olduğunu yeniden hatırlatmaktadır. Bu nedenle çevresel boyut, sosyal politika açısından da yeni bir normatif zemin yaratır: temiz hava, sağlıklı su, düşük kirleticili yaşam çevresi ve ekolojik güvenlik giderek daha açık biçimde sosyal hakların maddi zemini haline gelir (Cahill, 1994; Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015, s. 315).

Ekonomik düzeyde yeşil dönüşüm, büyüme ile çevresel koruma arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamaktadır. Geleneksel modelde ekonomik büyüme çoğu kez enerji tüketiminin, madde kullanımının ve çevresel baskının artışıyla birlikte düşünülmüştür. Buna karşılık yeşil ekonomi yaklaşımı, gelir ve istihdam artışlarının karbon emisyonlarını ve çevre kirliliğini azaltan, enerji ve kaynak verimliliğini artıran yatırımlarla sağlanabileceğini savunmaktadır (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015, s. 315). Bu yönüyle yeşil dönüşüm, ekonomik dinamizmi çevresel tahribatla değil, teknolojik yenilenme, verimlilik artışı, yerel üretim ağları, bakım-onarım ekonomisi ve döngüsel üretim mantığıyla ilişkilendirmektedir.

Ancak yeşil dönüşümün ekonomi politiği yalnızca yeni yatırım alanları açmaktan ibaret değildir. Aynı süreç, bazı sektörlerin küçülmesi, bazılarının köklü biçimde dönüşmesi ve bazılarının ise tamamen ortadan kalkması anlamına da gelmektedir. Bu nedenle dönüşüm, kazananlar ve kaybedenler üretir; enerji, ulaşım, inşaat, sanayi, tarım ve hizmetler içinde bazı iş kolları büyürken bazıları baskı altına girer. Literatürde bu durum, yeşil ekonominin istihdam üzerindeki etkilerinin pozitif ve negatif, doğrudan ve dolaylı, geçici ve uzun dönemli biçimlerde ortaya çıkabileceği şeklinde sınıflandırılmaktadır; yeni teknolojiler bazı işleri yaratırken, mevcut firmalar ve endüstriler de işlerini yeşilleştirerek bazı istihdam kayıplarını önleyebilmektedir.

Bu tablo, ekonomik dönüşümün otomatik olarak sosyal refah üreteceği varsayımını geçersiz kılmaktadır. Çünkü yeşil yatırımlar makro düzeyde istihdam yaratıyor olsa bile, bu yeni işlerin nerede ortaya çıkacağı, hangi becerileri talep edeceği ve hangi toplumsal grupların bu işlere erişebileceği ayrı bir sorudur. Tam da bu nedenle yeşil işlerin istihdam etkisi tartışılırken brüt ve net etkiler arasında ayrım yapılmaktadır; yeni işlerin sayısı kadar, kaybolan işlerin telafi edilip edilmediği, geçici işlerin kalıcı istihdama dönüşüp dönüşmediği ve işlerin insana yakışır olup olmadığı da önem taşımaktadır (Yeşil ve Fidan, 2017, s. 608; Görmüş, 2019, s. 45).

Yeşil dönüşümün ekonomi üzerindeki bir başka yansıması, emek piyasasında beceri hiyerarşilerini değiştirmesidir. Düşük karbonlu ve kaynak verimli üretim yapıları, birçok sektörde mevcut işlerin içeriklerini dönüştürmekte; enerji verimliliği, veri izleme, çevresel standart bilgisi, sistem düşüncesi, bakım-onarım kapasitesi ve disiplinler arası koordinasyon gibi yeni yeterlilikleri öne çıkarmaktadır. Bu dönüşüm yalnızca yüksek teknoloji uzmanlarını değil, teknisyenleri, operatörleri, bakım personelini, saha çalışanlarını, yerel üreticileri ve hizmet emekçilerini de etkilemektedir. Nitekim yeşil sektörlerde iş bulma olasılığının daha yüksek vasıflara sahip çalışanlarda arttığı, ancak orta düzey teknik becerilerin de önemli olduğu vurgulanmaktadır; bu nedenle yeşil dönüşüm, eğitim sistemi ile istihdam politikası arasında çok daha güçlü bir eşgüdüm gerektirir.

Bu noktada ekonomi ile sosyal politika arasındaki bağ çok daha görünür hale gelir. Çünkü yeşil dönüşümün başarılı olabilmesi için yalnızca sanayi politikası ya da yatırım teşviki yeterli değildir; aynı zamanda aktif işgücü politikaları, yeniden beceri kazandırma programları, bölgesel istihdam stratejileri ve yeterli pasif istihdam politikaları da devreye girmelidir. Görmüş'ün aktardığı biçimiyle, endüstri içinde ve endüstriler arasında yaşanacak istihdam kaymalarına karşı iş-vasıf gerekliliklerini karşılamaya hazır olmak için aktif istihdam politikaları oluşturulmalı, kaçınılmaz maliyetler ise adil biçimde paylaşılmalıdır (Görmüş, 2019, s. 62). Bu saptama, yeşil dönüşümün ekonomik bir program olduğu kadar refah devleti programı da olduğunu göstermektedir.

Toplumsal yapı açısından değerlendirildiğinde yeşil dönüşüm, sınıfsal ve mekânsal eşitsizlikleri yeniden düzenleyen bir etki üretmektedir. Çevresel riskler tüm toplumu aynı biçimde etkilememektedir; düşük gelirli haneler daha kötü konutlarda yaşamakta, enerji fiyat artışlarından daha sert etkilenmekte, afetlere daha kırılgan bölgelerde yoğunlaşmakta ve temiz teknolojilere geçiş maliyetlerini karşılamakta daha çok zorlanmaktadır. Benzer biçimde kırsal bölgeler, maden havzaları, eski sanayi merkezleri ya da altyapı yoksunu yerleşimler, yeşil dönüşümün maliyetlerini farklı yoğunluklarda yaşamaktadır. Bu nedenle yeşil dönüşüm, eşitsizlikleri otomatik olarak azaltan değil; doğru tasarlanmadığında yeni bölgesel ve sınıfsal yarılmalar üretebilen bir süreçtir (Başol, 2018, s. 75).

Toplumsal yapıda bir diğer önemli yansıma, çalışma kültüründe ve mesleki kimliklerde meydana gelen değişimdir. Yeşil ekonomiyle birlikte sadece yeni işler ortaya çıkmamakta, mevcut işlerin anlamı da değişmektedir. Örneğin mühendislik, insan kaynakları, pazarlama, hukuk, mimarlık, lojistik, turizm ve tarım gibi alanlarda çevresel sürdürülebilirlik bilgisi mesleğin kenarında duran bir ek uzmanlık olmaktan çıkıp asli bir bileşene dönüşmektedir. Türkiye literatüründe de yenilenebilir enerji uzmanı, yeşil pazarlama danışmanı, çevre ve enerji hukuku uzmanı, organik tarım mühendisi ve ekolojik turizm uzmanı gibi meslekleşme örneklerinin görünür hale geldiği belirtilmektedir (Yeşil ve Fidan, 2017, s. 610).

Yeşil dönüşümün toplumsal etkilerinden biri de örgütsel kültür ve kurumsal yönetim anlayışındaki değişimdir. Sürdürülebilirlik hedefleri, firmaların yalnızca üretim teknolojisini değil, insan kaynakları yönetimini, tedarik zincirini, kurumsal eğitim yapısını, risk yönetimini ve performans ölçüm kriterlerini de dönüştürmektedir. Bu, "yeşil yakalı" olarak adlandırılan işgücünün sadece teknik bir kategori olmadığını, aynı zamanda kurumsal karar süreçlerinde yeni değerler ve yeni ölçütler taşıyan bir emek tipini işaret ettiğini göstermektedir. Yeşil ekonominin ortaya çıkardığı insan kaynağı talebinin sürekli eğitim, gelişme ve uyum becerisi gerektirdiği; dolayısıyla dönüşümün sadece sektörler arası değil, kurum içi düzeyde de yaşandığı belirtilmektedir (Yeşil ve Fidan, 2017, s. 607-608).

Bu sürecin toplumsal cinsiyet boyutu da son derece önemlidir. Yeşil dönüşüm, uygun politika tasarımı olmaksızın kadınlar için otomatik bir fırsat yaratmamaktadır; tersine mevcut emek piyasası eşitsizlikleri aynen taşındığında, kadınların yeni yeşil işlerde yeterince temsil edilmemesi ya da bakım yükleri nedeniyle bu alanlara erişememesi mümkündür. Kadınların özellikle enerji, döngüsel ekonomi ve teknik uzmanlık gerektiren alanlarda dışlanma riski bulunduğu; bu nedenle yeşil büyümenin kadın istihdamına katkı sağlayabilmesi için mesleki eğitim, kooperatifleşme, yerel üretim sistemleri ve bakım politikalarının birlikte düşünülmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Yerlikaya, 2022, s. 155; s. 159-160). Bu durum, yeşil dönüşümün toplumsal yapıyı sadece çevresel fayda üreten bir hatta değil, aynı zamanda cinsiyet rejimini dönüştürme ya da yeniden üretme hattında da etkilediğini göstermektedir.

Benzer biçimde gençler, işsizler, düşük vasıflılar ve yoksullar açısından yeşil dönüşümün sunduğu imkânlar ile yarattığı riskler birlikte değerlendirilmelidir. Bazı çalışmalar yeşil işlerin özellikle gençler, kadınlar ve yoksullar için hedeflenebileceğini belirtirken, bu potansiyelin kendiliğinden gerçekleşmeyeceğini de göstermektedir. Hukuki düzenleme, stratejik sektör seçimi, özel sektör kapasitesi, kamusal teşvikler ve eğitim modülleri olmaksızın yeşil iş potansiyeli atıl kalabilmektedir. Dolayısıyla yeşil dönüşümün toplumsal etkisi, yalnızca piyasanın ne kadar iş yarattığına değil, kamunun hangi grupları nasıl hazırladığına ve dönüşümün nimetlerini kimlere açtığına bağlıdır (Sungur, 2011, s. 154; Yeşil ve Fidan, 2017, s. 610).

Yeşil dönüşüm aynı zamanda yerel ve bölgesel kalkınma anlayışını da dönüştürmektedir. Çünkü yeşil sektörler her bölgede aynı hızda gelişmemekte; doğal kaynak yapısı, yatırım altyapısı, insan sermayesi düzeyi ve yerel kurumsal kapasite, dönüşümün coğrafi dağılımını belirlemektedir. Bu nedenle bazı bölgeler yenilenebilir enerji, sürdürülebilir tarım, geri dönüşüm, ekolojik turizm veya enerji verimliliği alanlarında hızlı avantaj elde ederken, bazı bölgeler daha fazla kamu desteğine ihtiyaç duymaktadır. Yeşil sektörlerin belirli bölgelerde daha hızlı büyüme eğilimi göstermesi nedeniyle, daha az yatırım alan bölgelerin kamu teşvikleriyle özel sektör yatırımlarına uygun hale getirilmesi gerektiği açıkça belirtilmektedir.

Son olarak yeşil dönüşümün en kapsamlı toplumsal sonucu, "refah" fikrinin kendisini değiştirmesidir. Refah artık yalnızca daha çok üretim, daha çok tüketim ve daha fazla istihdam sayısıyla ölçülememektedir; sağlıklı yaşam çevresi, düşük karbonlu altyapı, güvenli enerji erişimi, dayanıklı kentler, sürdürülebilir gıda zincirleri ve insana yakışır çalışma koşulları da refahın asli unsurları haline gelmektedir. Bu nedenle yeşil dönüşüm, ekonominin çevreye verdiği zararı biraz azaltan dar bir reform değil; siyaset, ekonomi ve toplumun refah anlayışını yeniden kuran yapısal bir dönüşümdür. Sosyal politika açısından bunun anlamı açıktır: artık kamusal koruma mekanizmaları yalnızca piyasa risklerine değil, sosyo-ekolojik risklere de yanıt vermek zorundadır; bir sonraki bölümde bu çerçeve dezavantajlı gruplar açısından sosyal politikadaki dönüşüm üzerinden ayrıntılandırılacaktır.

Bu noktada çalışmanın değerlendirmesi, yeşil dönüşümün başarı ölçütünün yalnızca emisyon azaltımı, yatırım hacmi veya yeni teknoloji kapasitesiyle sınırlı tutulamayacağı yönündedir. Dönüşümün sosyal politika açısından başarısı, maliyetlerin hangi hanelere, hangi bölgelere ve hangi çalışan gruplarına yüklendiği; yeni fırsatların kimlere açıldığı; karar süreçlerine hangi aktörlerin katıldığı ve geçiş döneminde gelir, beceri ve bakım güvenliğinin nasıl sağlandığı üzerinden ölçülmelidir. Dolayısıyla yeşil dönüşümün teknik rasyonalitesi, sosyal adaletle desteklenmediği sürece kırılgan kalacaktır.

Dezavantajlı Gruplar Açısından Sosyal Politikadaki Dönüşüm ve Yeşil Sosyal Politikanın Koruyucu-Yeniden Kurucu İşlevi

Yeşil sosyal politika tartışmasının en kritik boyutu, yeşil dönüşümün bütün toplumsal kesimleri aynı biçimde etkilemediğinin kabul edilmesidir. İklim krizi, çevresel bozulma ve düşük karbonlu ekonomiye geçiş, teorik olarak tüm toplumu ilgilendirse de pratikte etkiler sınıfsal, cinsiyet temelli, bölgesel, kuşaksal ve mesleki farklılıklar üzerinden eşitsiz dağılmaktadır. Bu nedenle yeşil sosyal politika, yalnızca yeni bir ekonomik modelin sosyal yanını güçlendiren tamamlayıcı bir araç değil, aynı zamanda dönüşümün mağduriyet üretmesini önleyen koruyucu bir mekanizma olarak düşünülmelidir. Başka bir ifadeyle, yeşil dönüşüm kendiliğinden adil değildir; adaleti sağlayan şey, onun etrafına örülen sosyal politika mimarisidir (Murat ve Şengül, 2024, s. 716-717).

Buradaki temel mesele, dezavantajlı grupların yalnızca iklim krizinden daha fazla zarar görmesi değildir; aynı zamanda dönüşüm politikalarının maliyetlerini taşıma kapasitesinin de bu gruplarda daha düşük olmasıdır. Enerji fiyatlarındaki artış, ulaşım maliyetleri, konutların yeşil dönüşüm ihtiyacı, beceri uyumsuzluğu, kayıt dışılık, bakım yükleri ve bölgesel istihdam kırılganlığı gibi sorunlar, zaten kırılgan durumda bulunan toplumsal kesimleri daha fazla baskı altına almaktadır. Bu nedenle yeşil sosyal politika, çevresel risklerle sosyal risklerin kesişim noktasında çalışmak zorundadır. Yani konu yalnızca "daha temiz ekonomi" değil; aynı zamanda "kimin korunacağı, kimin destekleneceği, kimin yeniden eğitileceği ve kimin yeni fırsatlara erişeceği" sorunudur (Günaydın, 2015, s. 514 civarı; Murat ve Şengül, 2024, s. 716).

Kadınlar bu tartışmanın merkezinde yer almaktadır. Çünkü kadınlar mevcut ekonomik model içinde zaten yatay ve dikey ayrışma, ücret eşitsizliği, görünmeyen emek, ücretsiz bakım yükü ve insana yakışır işe erişim sorunlarıyla karşı karşıyadır. Yeşil ekonomiye geçiş bu eşitsizlikleri otomatik olarak ortadan kaldırmamaktadır; tersine uygun düzenleme yapılmazsa, yeni ekonomik model içinde kadınların yeniden dışlanması ya da düşük nitelikli, düşük ücretli ve güvencesiz alanlara sıkışması mümkündür. Yerlikaya'nın vurguladığı üzere, kadınların mevcut ekonomik modelde istihdamla ilgili dezavantajları bir arada değerlendirildiğinde, yeşil ekonomiye geçişte hem eşit fırsat yaratılması hem de toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi özel önem kazanmaktadır (Yerlikaya, 2022, s. 140).

Kadınlar bakım emeği nedeniyle bu dönüşümü çok katmanlı biçimde yaşamaktadır. Bir yandan emek piyasasında ayrımcılığa maruz kalmakta, diğer yandan hane içinde ücretsiz bakım ve yeniden üretim yüklerini taşımaktadırlar. Yeşil dönüşüm sürecinde enerji, inşaat, mühendislik ve teknik altyapı gibi alanların ön plana çıkması, kadınların tarihsel olarak daha az temsil edildiği sektörlerde istihdam artışı yaratmaktadır; bu da kadınların dışarıda kalma riskini büyütmektedir. Nitekim bazı yeşil sektörlerin kadın istihdamının düşük olduğu inşaat, imalat ve mühendislik alanlarında yoğunlaşmasının, istemeden de olsa kadınları dışlayıcı sonuçlar üretebileceği belirtilmektedir (Görmüş, 2019, s. 50; Yerlikaya, 2022, s. 156).

Bu nedenle kadınlar açısından yeşil sosyal politika, yalnızca "kadınları yeşil işlere almak" şeklinde dar bir hedefe indirgenemez. Daha geniş bir çerçevede, mesleki eğitim programlarına erişim, STEM alanlarında kapsayıcı destekler, bakım hizmetlerinin kamusallaştırılması, güvenli ulaşım, sosyal konutlarda enerji verimliliği, uygun fiyatlı toplu taşıma ve hane içi enerji yükünü hafifleten kamusal mekanizmalar birlikte düşünülmelidir. Yerlikaya'nın aktardığı örneklerde, temiz enerjiye erişim, sosyal konutlarda enerji verimliliği ve uygun fiyatlı toplu taşımaya erişimin kadınların mevcut yüklerini hafifletip yeni fırsatlar yaratabileceği özellikle vurgulanmaktadır (Yerlikaya, 2022, s. 148-149 civarı).

Buradan çıkan temel sonuç şudur: kadınlar için yeşil geçiş ya bir fırsat penceresi açacak ya da mevcut eşitsizlikleri yeni ekonomik model içinde yeniden üretecektir. Bu sonucun hangi yönde şekilleneceği ise piyasanın kendiliğinden işleyişine değil, doğrudan sosyal politika tercihlerine bağlıdır. Cinsiyete duyarlı beceri programları, kota ve teşvik mekanizmaları, bakım altyapısı, kadın kooperatifleri, yerel üretim zincirleri ve sendikal temsil mekanizmaları güçlendirilmedikçe yeşil dönüşümün kadın dostu bir sonuç üretmesi beklenemez. Dolayısıyla kadınlar bakımından yeşil sosyal politika, telafi edici değil yapısal bir eşitlik politikası olmak zorundadır (Yerlikaya, 2022, s. 155, 159-160).

Gençler bakımından ise mesele iki yönlüdür. Bir taraftan yeşil işler, özellikle yüksek genç işsizliği yaşayan ülkelerde yeni ve kaliteli istihdam alanları yaratma potansiyeli taşımaktadır. Diğer taraftan bu potansiyel, ancak gençlerin ihtiyaç duyulan becerilerle donatılması halinde gerçek bir fırsata dönüşebilir. Türkiye bağlamında genç nüfusun ve işsizliğin yüksek olması nedeniyle, yeşil işlerin gelişmesiyle sağlanacak yeni ve kaliteli istihdam alanlarının büyük önem taşıdığı açık biçimde ifade edilmektedir (Yeşil ve Fidan, 2017, s. 611).

Gençler için yeşil sosyal politika bu yüzden istihdam politikası ile eğitim politikasının birleştiği bir alandır. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının, ön lisans ve lisans programlarının, yaşam boyu öğrenme araçlarının ve yerel beceri geliştirme modüllerinin yeşil dönüşüme göre yeniden yapılandırılması gerekir. Aksi halde gençler, "geleceğin işleri" söylemiyle karşı karşıya kalacak ama bu işlere erişecek sertifikasyon, uygulamalı eğitim, staj ve geçiş mekanizmalarına sahip olamayacaktır. Yeşil işlerin gelişimiyle birlikte bu alanlara insan gücü yetiştiren bölümlerin nicelik ve nitelik olarak artırılması gerektiği, ayrıca erişilebilirliği yüksek ve yaşam boyu öğrenme stratejilerinin desteklenmesinin zorunlu olduğu belirtilmektedir (Yeşil ve Fidan, 2017, s. 615).

Yoksullar açısından yeşil sosyal politikanın en önemli başlığı enerji, gıda ve konut güvenliğidir. Düşük gelirli haneler, çevresel bozulmanın ve iklim krizinin sonuçlarını çok daha yoğun yaşamaktadır; çünkü hem daha kötü yaşam çevrelerinde bulunmakta hem de enerji ve ulaşım gibi temel ihtiyaçların fiyat artışlarına karşı daha kırılgan durumdadır. Karbon azaltım politikaları sosyal koruma tedbirleriyle desteklenmezse, düşük gelirli haneler için yeşil dönüşüm yeni bir yoksullaştırma mekanizmasına dönüşebilir. Bu yüzden yeşil sosyal politika, enerji yardımları, verimli konut yenilemeleri, düşük gelirli hanelere yönelik yeşil dönüşüm hibeleri, su ve gıda güvenliği programları ve yerel dayanışma ağlarıyla birlikte düşünülmelidir (Başol, 2018; Murat ve Şengül, 2024, s. 716).

Burada dikkat çekici olan nokta, yeşil ekonominin yoksullukla mücadele ve toplumsal içerme hedefleriyle birlikte tartışılmasıdır. ILO'nun Türkiye, Meksika ve Çin'de yürüttüğü "Yeşil Ekonomide İnsana Yakışır İşler" projesinin de yoksulluğu önleme ve toplumsal içermeyi güçlendirme hedefi taşıdığı belirtilmektedir. Bu vurgu, yeşil dönüşümün yalnızca ekolojik verimlilik veya sanayi modernizasyonu ekseninde değil, aynı zamanda sosyal dışlanma ve yoksulluk ekseninde de ele alınması gerektiğini göstermektedir (Yeşil ve Fidan, 2017, s. 611).

Düşük vasıflı çalışanlar ve güvencesiz emekçiler açısından risk daha da belirgindir. Çünkü birçok çalışma, yeşil işlerin genellikle daha yüksek vasıf gerektirdiğini, özellikle jenerik becerilere sahip yüksek vasıflı çalışanların yeşil sektörlerde iş bulma konusunda daha avantajlı olduğunu göstermektedir. Bu durumda eğitim, sertifikasyon ve meslek içi dönüşüm mekanizmaları kurulmazsa, yeşil dönüşüm beceri eşitsizliklerini derinleştirebilir. Yerlikaya'nın da belirttiği üzere yeşil işlerin genellikle daha yüksek vasıf gerektirdiği sıkça ifade edilmekte; Görmüş ise yüksek vasıflı işçilerin yeşil sektörlerde iş bulma açısından daha şanslı göründüğünü belirtmektedir (Yerlikaya, 2022, s. 156; Görmüş, 2019).

Bu nedenle yeşil sosyal politikanın birincil işlevlerinden biri, beceri adaleti sağlamaktır. Beceri adaleti, yalnızca eğitim vermek anlamına gelmez; geçiş dönemlerinde gelir kaybını telafi etmek, yetişkin eğitimini erişilebilir kılmak, bölgesel eğitim merkezleri kurmak, işbaşında eğitim ile sertifikasyon programlarını bütünleştirmek ve özellikle kırılgan çalışanlar için ücretsiz ya da destekli eğitim modelleri oluşturmak anlamına gelir. Aksi halde yeşil dönüşüm, yüksek eğitimli kesimlere fırsat, düşük vasıflı kesimlere ise dışlanma üreten ikili bir yapıya bürünebilir. Bu nedenle işyeri içi ve dışı eğitimlerle vasıf seviyelerinin sürekli güncel tutulması gerektiği, çalışanların vasıf düşmesine karşı korunmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Görmüş, 2019, s. 50).

Kayıt dışı çalışanlar ve enformel ekonomi içinde yer alan gruplar açısından da benzer bir kırılganlık söz konusudur. Yeşil dönüşüm çoğu zaman formel sektör, standart istihdam ve kurumsal yatırım ekseninde planlanmaktadır; oysa birçok ülkede özellikle kadınlar, göçmenler, küçük üreticiler ve düşük gelirli çalışanlar kayıt dışı alanlarda yoğunlaşmaktadır. Formelleşme, sosyal güvenlik kapsamı ve iş sağlığı güvenliği standartları güçlendirilmeden yeşil geçişin kapsayıcı olması beklenemez. Günaydın'ın aktardığı üzere yeşil ekonomik faaliyetler formel sektörde istihdamı artırabilir; ancak bu artışın sosyal adalet yönünde sonuç vermesi için özellikle emek piyasası dışında kalan bireylerin öncelikli eğitim ve özel desteklerle sisteme dahil edilmesi gerekir (Günaydın, 2015, s. 514-515).

Göçmenler ve iklim kaynaklı yer değiştirme riski altındaki gruplar açısından yeşil sosyal politika daha da stratejik hale gelmektedir. İklim değişikliğinin etkileri yalnızca sıcaklık artışıyla sınırlı kalmamakta; kuraklık, sel, fırtına ve geçim kaynaklarının aşınması gibi süreçler, istihdamdan göçe kadar uzanan çok boyutlu sorunlar yaratmaktadır. Murat ve Şengül'ün belirttiği gibi bu sorunlar adaletsizlikten yoksulluğa, istihdamdan göçe kadar uzanmaktadır (Murat ve Şengül, 2024, s. 715-716). Bu nedenle göçmenler ve yerinden edilen gruplar için yeşil sosyal politika; barınma, istihdam, mesleki uyum, sağlık ve yerel entegrasyon başlıklarını birlikte ele almak zorundadır.

Kırsal kesim ve tarımsal geçim kaynaklarına bağımlı gruplar da özel olarak ele alınmalıdır. İklim değişikliği tarımsal üretkenliği, suya erişimi, mevsimsel çalışma koşullarını ve gelir sürekliliğini doğrudan etkilemektedir. Özellikle sıcaklık artışlarının işgücü arzı ve verimlilik üzerinde ciddi düşüşler yaratabileceği, gelişmekte olan ülkelerde etkilerin daha yıkıcı olabileceği ifade edilmektedir (Murat ve Şengül, 2024, s. 726). Tarımsal alanlarda çalışanlar için bu durum yalnızca gelir kaybı değil, aynı zamanda yaşam biçiminin, yerel ekonominin ve topluluk dayanışmasının çözülmesi anlamına gelebilir.

Bu yüzden kırsal topluluklar için yeşil sosyal politikanın sadece tarım desteğinden ibaret olmaması gerekir. Sürdürülebilir tarım, su yönetimi, iklim uyumlu üretim, kooperatifleşme, yerel gıda sistemleri, kırsal yenilenebilir enerji uygulamaları ve kırsal mesleki eğitim programları birlikte tasarlanmalıdır. Kırsalda yeşil geçişin sosyal başarı ölçütü, yalnızca karbon azaltımı değil; geçim kaynaklarının korunması, kırsal yoksulluğun azaltılması ve göçe zorlanmanın engellenmesidir. Aksi halde çevresel amaçlarla tasarlanan dönüşüm, kırsal topluluklar açısından sosyal çözülmeye yol açabilir (Sungur, 2011, s. 154-157).

Yaşlılar açısından yeşil sosyal politikanın iki farklı anlamı bulunmaktadır. İlk olarak yaşlı nüfus, sıcak hava dalgaları, hava kirliliği, afetler ve enerji yoksulluğu gibi çevresel risklerden sağlık açısından daha fazla etkilenmektedir. İkinci olarak ise yaşlanan işgücü yapısı içinde, belli mesleklerde çalışan ileri yaş grupları dönüşümün beceri ve teknoloji boyutlarına uyum sağlamakta zorlanabilmektedir. Bu nedenle yaşlılar bakımından yeşil sosyal politika; iklim uyumlu bakım hizmetleri, güvenli konut, erişilebilir ulaşım, enerji desteği ve ileri yaş çalışanlar için uyarlanmış yeniden beceri programlarını birlikte içermelidir. Burada genel ilke, yaşlıları sadece pasif korunacak bir grup olarak değil, farklı kapasite ve ihtiyaçlara sahip yurttaşlar olarak ele almaktır (Cahill, 1994; Murat ve Şengül, 2024).

Engelliler bakımından da benzer şekilde çok katmanlı bir yaklaşım gereklidir. Yeşil dönüşüm politikaları çoğu zaman teknik verimlilik, altyapı modernizasyonu ve sektör dönüşümü üzerine yoğunlaşırken erişilebilirlik boyutunu ihmal edebilmektedir. Oysa ulaşım ağlarının, yeni iş alanlarının, eğitim merkezlerinin, dijital beceri programlarının ve kamusal mekânların kapsayıcı tasarlanmaması halinde, engelliler yeşil dönüşümün fırsatlarından dışlanabilir. Bu nedenle yeşil sosyal politika, evrensel tasarım ilkeleri, erişilebilir eğitim ve istihdam destekleri, yardımcı teknolojiler ve korumalı geçiş mekanizmalarıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu başlık mevcut literatürde daha sınırlı görünse de, yeşil sosyal politikanın kapsayıcılık iddiası bakımından kurucu bir önemdedir.

Çocuklar ve gelecek kuşaklar açısından ise yeşil sosyal politikanın anlamı daha uzun vadeli ve normatiftir. Çocuklar bugünün işgücü piyasasında yer almıyor olabilir; ancak çevresel bozulmanın sağlık, beslenme, eğitim, yaşam çevresi ve gelecek istihdam yapısı üzerindeki etkileri onları doğrudan ilgilendirmektedir. Bu yüzden yeşil sosyal politika yalnızca mevcut emek piyasası risklerini değil, kuşaklararası refahı da güvence altına alma iddiası taşır. Güvenli okul binaları, temiz hava, sağlıklı gıda, iklim dirençli kentler ve gelecek becerilerine dayalı eğitim sistemleri çocuklar bakımından yeşil sosyal politikanın somut boyutlarıdır. Başka bir deyişle, gelecek kuşaklara yaşanabilir bir çevre bırakmak, artık sosyal politikanın çevresel dışı bir görevi değil, merkezî bir bileşenidir.

Bütün bu gruplar birlikte düşünüldüğünde ortaya çıkan sonuç nettir: yeşil sosyal politika, "herkese aynı dönüşüm reçetesini" sunan evrenselci ama kör bir yaklaşım olamaz. Tam tersine, kadınlar için bakım ve istihdam eşitliği, gençler için beceri ve geçiş desteği, yoksullar için enerji ve gelir güvencesi, düşük vasıflılar için yeniden eğitim, kırsal kesim için geçim koruması, göçmenler için entegrasyon, yaşlılar için bakım ve uyum, engelliler için erişilebilirlik gibi farklılaştırılmış araç setlerine ihtiyaç vardır. Bu nedenle yeşil sosyal politika, klasik sosyal politikanın genel yeniden dağıtım araçlarını korurken, onları sosyo-ekolojik risklere göre yeniden hedefleyen bir ikinci kuşak adalet rejimi kurmaktadır. Asıl başarısı da burada ölçülecektir: yeşil dönüşümün maliyetlerini en zayıflara yıkmadan, yeni fırsatları en çok dışlananlara açabildiği ölçüde gerçekten "adil" sayılacaktır.

Tablo 2. Dezavantajlı Gruplar İçin Yeşil Sosyal Politika Araçları

Dezavantajlı grup	Temel risk	Önerilen sosyal politika aracı
Kadınlar	Teknik yeşil sektörlere erişimde dışlanma ve bakım yükünün artması	Cinsiyete duyarlı mesleki eğitim, bakım hizmetlerinin güçlendirilmesi, kadın kooperatifleri ve hedefli istihdam teşvikleri
Gençler	Yeşil işlere geçişte beceri ve deneyim eksikliği	Mesleki-teknik eğitim müfredatının yeşil becerilerle güncellenmesi, staj/sertifika programları ve genç girişimcilik destekleri
Düşük gelirli haneler	Enerji, ulaşım ve konut dönüşümü maliyetlerinin yoksullaştırıcı etkisi	Enerji yoksulluğu destekleri, sosyal konutta enerji verimliliği yatırımları ve hedefli gelir destekleri
Düşük vasıflı çalışanlar	Beceri uyumsuzluğu ve iş kaybı riski	Ücretsiz yeniden beceri kazandırma, işbaşında eğitim, geçiş döneminde gelir güvencesi ve bölgesel eğitim merkezleri
Kırsal kesim ve küçük üreticiler	İklim kırılganlığı, geçim kaybı ve göç baskısı	İklim uyumlu tarım, su yönetimi, kooperatifleşme, kırsal yenilenebilir enerji ve yerel kalkınma destekleri
Engelliler ve yaşlılar	Erişilebilirlik, bakım ve iklim kaynaklı sağlık riskleri	Evrensel tasarım, iklim uyumlu bakım hizmetleri, erişilebilir ulaşım ve konut/enerji destekleri

Bu tablo, dezavantajlı gruplara ilişkin tartışmanın yalnızca kırılganlık tespitiyle sınırlı kalmaması gerektiğini göstermektedir. Yeşil sosyal politika, her grup için farklılaşmış riskleri tanımlayıp bunlara karşı hedefli araçlar geliştirdiği ölçüde adil geçişin kurumsal dayanağı haline gelebilir. Böylece çalışma, dezavantajlı grupları genel bir kategori olarak ele almak yerine, her grubun yeşil dönüşüm içindeki özgül korunma ve güçlenme ihtiyacını görünür kılmaktadır.

Bir sonraki bölümde yeşil sosyal politika bağlamında işlerde ve mesleklerde yaşanacak dönüşüm, hangi işlerin büyüyeceği, hangilerinin daralacağı, beceri yapılarının nasıl değişeceği, eğitim sisteminin nasıl dönüşeceği ve Türkiye açısından ortaya çıkabilecek yeni meslek kümeleri ele alınmaktadır.

Yeşil Sosyal Politika Bağlamında İşlerde ve Mesleklerde Yaşanacak Dönüşüm

Yeşil sosyal politika açısından çalışma hayatındaki dönüşüm, yalnızca bazı sektörlerde "yeni" işlerin ortaya çıkması şeklinde okunamaz. Asıl dönüşüm, işlerin çevresel içerik, üretim süreci, beceri profili ve toplumsal işlev bakımından yeniden tanımlanmasında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yeşil dönüşüm, bir yandan yepyeni meslek alanları açarken öte yandan mevcut işlerin önemli bir kısmını dönüştürmekte, bazı işlerin çevresel niteliğini güçlendirmekte, bazılarını ise rekabet baskısı ve teknolojik yenilenme nedeniyle daraltmaktadır. Başka bir deyişle mesele, "eski işler gidiyor, yeni işler geliyor" kadar basit değildir; aynı zamanda işin ne olduğuna, nasıl yapıldığına ve hangi

toplumsal-sonuçsal ölçütlerle değerlendirildiğine dair bir yeniden tanımlama süreci yaşanmaktadır (Günaydın, 2015, s. 503-504; Özsoy, 2016, s. 52).

Bu dönüşümün ilk önemli boyutu, yeşil iş kavramının sınırlarının sabit ve tartışmasız olmamasıdır. Özsoy'un gösterdiği gibi bir işin yeşil sayılıp sayılmayacağı, yalnızca nihai çıktının çevresel fayda üretmesine göre değil, kimi zaman üretim sürecinin niteliğine, kimi zaman tedarik zincirine, kimi zaman da kullanılan teknolojiye göre değişebilmektedir. Bu nedenle yeşil iş tanımının çok dar kurulması bazı dönüşümleri görünmez kılarken, çok geniş kurulması ise neredeyse her işi yeşil ilan eden yanıltıcı bir tablo yaratabilmektedir. Tam da bu yüzden yeşil sosyal politika, istihdam planlamasını sağlam bir zemine oturtabilmek için önce hangi işlerin gerçekten yeşil dönüşümün parçası olduğuna ilişkin tutarlı bir sınıflandırma üretmek zorundadır; aksi halde beceri planlaması, teşvik politikası ve istihdam öngörüleri bulanıklaşır (Özsoy, 2016, s. 52, 57-58).

İkinci boyut, istihdam etkilerinin tek yönlü olmamasıdır. Yeşil dönüşümün istihdamı artıracağı yönünde güçlü beklentiler olsa da, bu artış her zaman doğrudan, eşit ve kayıpsız gerçekleşmemektedir. Özsoy'un tartıştığı üzere bazı yaklaşımlar istihdam etkisinin pozitif olacağını savunurken, bazıları etkinin nötr kalacağını, bazıları ise bazı mesleklerin ortadan kalkması nedeniyle olumsuz sonuçların da ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir. Bu nedenle sağlıklı değerlendirme, yalnızca brüt iş yaratımına bakmakla değil, aynı zamanda net istihdam etkisini, yani yaratılan işler ile kaybedilen işler arasındaki toplam bilanço etkisini birlikte ele almakla mümkündür; çünkü yeşil sosyal politika açısından önemli olan yeni iş sayısından çok, dönüşümün toplumsal refahı ve geçim güvenliğini toplamda güçlendirip güçlendirmediğidir (Özsoy, 2016, s. 52, 57-58; Topgül, 2015, s. 1339).

Bu çerçevede çalışma hayatındaki değişimin üç ana biçimde ilerlediği söylenebilir. Birincisi, doğrudan yeni iş yaratımıdır; özellikle yenilenebilir enerji, atık yönetimi, geri dönüşüm, enerji verimliliği ve çevresel hizmetler gibi alanlarda yeni istihdam alanları ortaya çıkmaktadır. İkincisi, sektörler arası işgücü hareketliliğidir; fosil yakıt, yoğun emisyonlu üretim ya da eski teknolojiye dayalı faaliyetlerden daha temiz ve düşük karbonlu sektörlere kayış yaşanmaktadır. Üçüncüsü ise işin tamamen kaybolmadığı, fakat aynı işin yeni çevresel standartlara uyarlanarak dönüştüğü geçiş biçimidir; yani birçok mavi ve beyaz yakalı iş, ek beceri ve yeniden eğitim yoluyla yeşil yakalı nitelik kazanmaktadır. Bu üçüncü alan, sanıldığından daha geniştir ve yeşil sosyal politika açısından en kritik müdahale sahasını oluşturur; çünkü en büyük istihdam kütlesi çoğu zaman tamamen yeni mesleklerde değil, dönüştürülen mevcut mesleklerde yer alacaktır (Topgül, 2015, s. 1339; Günaydın, 2015, s. 504).

Sektörel düzeyde bakıldığında, yeşil dönüşümün en yoğun hissedileceği alanlar oldukça nettir. Özsoy, yeşil ekonominin kilit sektörleri arasında enerji, inşaat, ulaşım, imalat, turizm, atık yönetimi ile tarım, ormancılık, balıkçılık ve su gibi doğal kaynak temelli alanları saymaktadır. Bu sınıflandırma, geleceğin iş piyasasında yalnızca enerji mühendisliği ya da çevre teknolojileri değil; konut yenileme, sürdürülebilir ulaşım, kaynak verimliliği, doğa temelli üretim ve yerel hizmet ekonomilerinin de merkezi hale geleceğini göstermektedir. Dolayısıyla yeşil sosyal politika, meslek planlamasını dar anlamda "çevreci uzmanlıklar"la sınırlayamaz; aksine üretimden hizmete, tarımdan lojistiğe kadar çok geniş bir iş evreninde yeşillenme senaryoları geliştirmek zorundadır (Özsoy, 2016, s. 51-52).

Bu genişleme, somut meslek listelerinde de kendisini göstermektedir. Aksu ve Yücebalkan'ın çalışmasında yeşil işlerin yalnızca yeni yaratılan uzmanlıklardan ibaret olmadığı; çevre danışmanları, yeşil bina mimarları, çevre, sistem veya nükleer mühendisleri, çevre avukatları, güneş paneli tesisatçıları, yenilenebilir enerji santralleri için inşaat işçileri, atık yönetimi çalışanları, geri dönüşüm işçileri, organik çiftçiler, çevre eğitimcileri, toplu taşıma çalışanları ve yeşil araç mühendisleri gibi çok farklı meslek kümelerini içerdiği vurgulanmaktadır. Bu örnekler, geleceğin iş piyasasında hem yüksek uzmanlık gerektiren profesyonel mesleklerin hem de saha uygulaması, montaj, işletme, bakım ve lojistik ağırlıklı ara mesleklerin büyüyeceğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle yeşil dönüşüm, yalnızca laboratuvar ve tasarım masasında değil, sahada, atölyede, şantiyede, taşımada ve yerel hizmet ağlarında da yeni emek biçimleri üretmektedir (Aksu ve Yücebalkan, 2020, s. 857-858).

Tam da bu nedenle beceri meselesi dönüşümün kalbinde yer almaktadır. Günaydın, gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerini yeşil işlerin ihtiyaç duyduğu vasıf ve beceriler doğrultusunda yeniden düzenlemeye başladığını belirtirken, Aksu ve Yücebalkan da sürdürülebilir iş dünyasının mevcut ve gelecekteki sorunlarla baş edebilecek yeteneklerin geliştirilmesini zorunlu kıldığını göstermektedir. Buradan çıkan sonuç şudur: yeşil dönüşüm kendiliğinden nitelikli işgücü üretmez; tersine, eğitim kurumu, mesleki sertifikasyon, uygulamalı beceri geliştirme ve işbaşında öğrenme düzenekleri kurulmadığında işgücü piyasasında ciddi uyumsuzluklar doğurur. Bu nedenle yeşil sosyal politika, pasif biçimde yeni işler bekleyen değil; önceden beceri haritası çıkaran, eğitim kapasitesini yönlendiren ve işgücünü dönüşüme hazırlayan aktif bir strateji olmak zorundadır (Günaydın, 2015, s. 504; Aksu ve Yücebalkan, 2020, s. 860).

Burada dikkat çekici nokta, ihtiyaç duyulan becerilerin yalnızca teknik uzmanlıktan ibaret olmamasıdır. Aksu ve Yücebalkan'ın bulguları, potansiyel yeşil yakalıların çevresel farkındalık düzeyinin genel olarak orta-üst seviyede görünmesine rağmen, "yeşil kampüs", "karbon ayak izi" ve "gri su" gibi kritik başlıklarda farkındalığın oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgu son derece önemlidir; çünkü geleceğin işgücü yalnızca bir makineyi kullanmayı, panel monte etmeyi ya da sistem yönetmeyi değil, aynı

zamanda çevresel etkileri kavramayı, sürdürülebilirlik dilini içselleştirmeyi ve ekolojik sorumlulukla karar vermeyi de öğrenmek zorundadır. Dolayısıyla yeşil işler, teknik beceri kadar çevresel bilinç, organizasyonel farkındalık ve davranışsal dönüşüm de talep etmektedir; bu da insan kaynağı politikasını yalnızca "meslek edindirme" değil, "ekolojik yurttaşlık ve çalışma kültürü oluşturma" yönünde genişletir (Aksu ve Yücebalkan, 2020, s. 857, 859).

Çalışma hayatındaki dönüşümün mekânsal ve bölgesel sonuçları da önemlidir. Topgül'ün Tokat örneği üzerinden gösterdiği gibi yenilenebilir enerji yatırımları, özellikle istihdamın sınırlı ve göç baskısının yüksek olduğu bölgelerde yeni iş olanakları yaratabilmektedir. Tokat'ta kamu ve özel sektöre ait tamamlanmış ve yapımı süren enerji santrallerinin istihdam kapasitesi, yeşil dönüşümün yalnızca makro düzeyde soyut bir ekonomi politikası olmadığını; belirli kentlerde ve yerel piyasalarda somut geçim imkanları yaratabildiğini göstermektedir. Özellikle rüzgâr enerjisi alanında büyümenin kalıcı ve geçici istihdamı birlikte beslemesi, yeşil sosyal politikanın bölgesel kalkınma politikalarıyla birlikte düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır; çünkü enerji yatırımı bazı yerlerde yalnızca çevresel değil, aynı zamanda istihdam ve göç yönetimi aracı haline gelmektedir (Topgül, 2015, s. 1340-1345).

Bununla birlikte bu dönüşümün otomatik olarak eşitlik üretmediğini vurgulamak gerekir. Yeni iş alanları açılırken, bu işlere kimlerin erişebileceği ayrı bir meseledir; eğitim düzeyi, bölgesel fırsat yapısı, gelir durumu ve kurumsal destek mekanizmaları erişim üzerinde belirleyicidir. Bu nedenle yeşil sosyal politikanın görevi yalnızca yeni meslekleri teşvik etmek değil, aynı zamanda o mesleklere geçiş maliyetini azaltmak, düşük vasıflı çalışanları korumak, teknik dönüşümün dışında kalma riski taşıyan gruplar için yeniden eğitim kanalları kurmak ve yeni işlerin yalnızca dar bir nitelikli kesime açılmasını önlemektir. Özsoy'un vurguladığı net istihdam yaklaşımı tam da bu nedenle önemlidir; çünkü gerçek başarı, sadece toplam iş sayısında değil, dönüşümün sosyal olarak ne kadar kapsayıcı ve taşınabilir olduğunda ölçülmelidir (Özsoy, 2016, s. 57-58; Günaydın, 2015, s. 504).

Sonuç olarak yeşil sosyal politika bağlamında işlerde ve mesleklerde yaşanacak dönüşüm, üç temel doğrultuda ilerlemektedir: yeni sektörler büyümekte, mevcut işler yeşilleşmekte ve işgücünden beklenen bilgi-beceri profili köklü biçimde değişmektedir. Bu dönüşümün başarılı olması, sadece yatırım miktarına değil; eğitim kurumları, yerel yönetimler, işverenler, sendikalar ve kamu planlaması arasında kurulacak eşgüdüme bağlıdır. Geleceğin iş piyasasında yeşil yakalı olmak, yalnızca çevreci bir sektörde çalışmak değil; sürdürülebilirlik mantığını üretim, hizmet, hukuk, finans, mühendislik, bakım, ulaşım ve gündelik işletme pratiklerinin içine taşıyabilmek anlamına gelecektir. Bu nedenle bir sonraki mantıksal adım, bu dönüşümün hangi toplumsal gruplara hangi hızda ve hangi eşitsizlikler üzerinden yansıyacağını değil artık, doğrudan **gelecek vizyonu** içinde hangi meslek kümelerinin güçleneceğini, hangilerinin çözülme baskısı yaşayacağını ve Türkiye'nin bu yeni emek rejimine nasıl hazırlanması gerektiğini tartışmaktır.

Gelecek Vizyonunda Bizi Nelerin Beklediği: Yeşil Dönüşümün Yeni Emek Rejimi

Gelecek vizyonu açısından bakıldığında, yeşil dönüşümün çalışma hayatında yaratacağı en önemli sonuç, belirli birkaç "çevreci" işin büyümesi değil; işgücü piyasasının genel mantığının değişmesidir. Önümüzdeki dönemde iş piyasasını aynı anda etkileyen başlıca kuvvetler teknolojik dönüşüm, jeoekonomik kırılganlıklar, demografik değişimler ve yeşil geçiş olacaktır. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2025 değerlendirmesi, bu başlıkların birlikte düşünüldüğünde 2030'a kadar küresel işgücü piyasasını dönüştüreceğini, özellikle beceri tarafında yüksek ama artık kalıcı hale gelen bir kırılma yarattığını göstermektedir. Bu yüzden geleceğin emek rejimi, tek bir uzmanlığa dayalı durağan kariyerlerden çok; sürekli beceri güncellemesi, sektörler arası hareketlilik ve çevresel uyum kapasitesi gerektiren daha akışkan bir çalışma düzenine dayanacaktır (World Economic Forum, 2025).

Bu yeni rejimde ilk dikkat çeken unsur, becerilerin hiyerarşisinin değişmesidir. Dünya Ekonomik Forumu'na göre işverenler 2030'a kadar çalışanların çekirdek becerilerinin önemli ölçüde değişeceğini öngörmektedir; en hızlı yükselen beceriler arasında yapay zekâ ve büyük veri, teknolojik okuryazarlık, ağ ve siber güvenlik kadar "environmental stewardship", yani çevresel gözeticilik ve sürdürülebilirlik sorumluluğu da yer almaktadır. Aynı rapor, analitik düşünme, yaratıcı düşünme, dayanıklılık, çeviklik ve yaşam boyu öğrenme kapasitesinin de temel hale geldiğini vurgulamaktadır. Bu, yeşil sosyal politika açısından şu anlama gelir: gelecekte başarılı olacak çalışan profili yalnızca teknik olarak eğitimli kişi değil, aynı zamanda çevresel etkileri okuyabilen, dijital araçları kullanabilen ve sürekli yeniden öğrenmeye açık kişi olacaktır (World Economic Forum, 2025).

Enerji ekonomisindeki gelişmeler, bu dönüşümün artık teorik değil fiilî olduğunu göstermektedir. Uluslararası Enerji Ajansı'nın 2024 raporuna göre 2023 yılında enerji sektöründeki toplam istihdam 67,5 milyona ulaşmış, temiz enerji istihdamı 34,8 milyon ile fosil yakıt istihdamını 32,6 milyonla geride bırakmıştır; 2024 için de toplam enerji istihdamında ek artış beklenmektedir (International Energy Agency, 2024). Bu veri, geleceğin iş piyasasında enerji üretiminin sadece kaynak bazında değil, emek talebi bakımından da ikiye ayrıldığını göstermektedir. Daha da önemlisi, bu büyüme yalnızca mühendislik işlerine değil; şebeke altyapısı, batarya depolama, elektrikli araç üretimi, bakım-onarım, montaj, kalite kontrol, tedarik zinciri yönetimi ve saha hizmetleri gibi çok katmanlı meslek kümelerine yayılmaktadır. Dolayısıyla gelecekte bizi bekleyen şey, "yeşil sektör"ün tekil bir alan olarak büyümesi değil,

enerji merkezli ama çok sektörlü bir istihdam ağının genişlemesidir (International Energy Agency, 2024).

Ancak bu büyümenin coğrafi olarak eşit dağılmayacağı da açıktır. Aynı IEA raporu, temiz enerji yatırımları hızlansa da yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerin önemli bir bölümünün, özellikle temiz enerji üretim zincirlerinde, bu artıştan aynı ölçüde pay alamadığını göstermektedir. Bu durum gelecekte ülkeler arasında yeni bir iş ve beceri kutuplaşması yaratabilir: bazı ülkeler teknoloji, montaj, mühendislik ve yüksek katma değerli üretim merkezlerine dönüşürken; bazıları yalnızca düşük katma değerli, kırılgan ve dışa bağımlı işlerle sınırlı kalabilir. Bu nedenle Türkiye gibi ülkeler için gelecek vizyonu yalnızca "yeşil sektörlerin büyümesi" değil, bu sektörlerde hangi basamakta yer alınacağı sorusuyla birlikte düşünülmelidir; aksi halde yeşil geçiş, ithal teknolojiye dayalı ama sınırlı yerli beceri üretimi olan bir modele sıkışabilir (International Energy Agency, 2024).

Geleceğin iş piyasası aynı zamanda toplumsal cinsiyet açısından da kritik bir eşikte durmaktadır. IMF'nin 2024 tarihli çok ülkeli çalışması, yeşil işlerin hem gelişmiş hem yükselen ekonomilerde erkekler tarafından daha fazla tutulduğunu, buna karşılık yeşil işlerde ücret priminin daha yüksek ve cinsiyet ücret farkının daha dar olabildiğini göstermektedir. Aynı çalışma, gelişmiş ekonomilerde yeşil işlerin daha çok yüksek eğitimli ve bilişsel mesleklerde; yükselen ekonomilerde ise daha çok inşaat gibi daha manuel alanlarda yoğunlaştığını vurgulamaktadır (Alexander, Li, Mondragon, Priano ve Tavares, 2024). Bu tablo geleceğe dair çifte bir ihtimal doğurur: doğru politika tasarımıyla yeşil işler daha eşitlikçi ve daha iyi ücretli çalışma alanları üretebilir; fakat STEM eğitiminde, yönetici pozisyonlarında ve teknik sertifikasyonda kadınların dışarıda kalması halinde aynı alanlar yeni bir erkekleşmiş büyüme rejimine de dönüşebilir (Alexander vd., 2024).

Bu nedenle geleceğin vizyonunda sadece yeni işlerin sayısı değil, bu işlere kimin erişeceği belirleyici olacaktır. UN Women'ın 2024 verileri, genç kadınların eğitim ve istihdam geçişlerinde hâlâ ciddi yapısal engellerle karşılaştığını, özellikle yoksul hanelerden gelen genç kadınların ortaöğretim ve beceri birikiminde dezavantajlı kaldığını göstermektedir. Eğer yeşil ekonomi daha yüksek teknik yeterlilik, dijital erişim ve sürekli eğitim gerektiriyorsa, bu eşitsizlikler düzeltilmeden yeşil büyümenin kapsayıcı olması beklenemez. Gelecekte yeşil sosyal politikanın en önemli sınavlarından biri tam da burada verilecektir: genç kadınlar, yoksullar ve eğitim erişimi sınırlı gruplar yeni beceri rejimine alınabilecek mi, yoksa "geleceğin işleri" söylemi fiiliyatta dar bir toplumsal kesimin ayrıcalığı mı olacaktır (UN Women, 2024).

Türkiye açısından bakıldığında ise gelecek vizyonu daha somut bir sosyal politika sorusu üretmektedir. Dünya Bankası'nın 2024 tarihli Türkiye duyurusu, yeşil geçişin kadınlar, gençler ve kırılgan gruplar için eşitsiz etkiler yaratabileceğini kabul ederek, bu kesimlerin yeşil sektörlerde ortaya çıkan işlere erişimini desteklemek amacıyla finansman, KOBİ desteği ve yerel altyapı yatırımı içeren bir çerçeve önermektedir. Bu yaklaşım, geleceğin emek piyasasında yalnızca büyük firmaların değil, kadın ve gençlik odaklı küçük işletmelerin, yerel altyapı projelerinin ve bölgesel kalkınma araçlarının da belirleyici olacağını göstermektedir. Özellikle Türkiye gibi bölgesel eşitsizlikleri belirgin ülkelerde, gelecek vizyonu ancak yeşil teknolojiyi yerel istihdam stratejileriyle birleştirebildiği ölçüde sosyal olarak anlamlı olacaktır; aksi halde merkezî büyüme ile çevresel dönüşüm sağlansa bile bölgesel işsizlik ve sosyal dışlanma sürebilir (World Bank, 2024).

Mesleklerin geleceği bakımından bir diğer önemli eksen, inşaat ve yapı stokunun dönüşümüdür. 2024 tarihli uluslararası bir politika notu, inşaat sektörünün yeşil geçişten en fazla iş yaratması beklenen alanlardan biri olduğunu, ancak burada beceri uyumsuzluğu, coğrafi dağılım farkı ve insana yakışır çalışma koşulları sorunlarının birlikte ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Aynı çalışma, yeşil dönüşümün şantiye sahasındaki işleri tedarik zinciri, modüler üretim, enerji yenileme ve saha dışı üretim merkezlerine doğru kaydırabileceğini göstermektedir. Bu, gelecekte inşaat işçisinin sadece kaba yapı işçisi olmayacağı; enerji renovasyonu, yalıtım, akıllı bina sistemleri, düşük karbonlu malzeme kullanımı ve bakım-temelli uzmanlıklarla yeniden tanımlanacağı anlamına gelir. Kısacası geleceğin "usta" profili, geleneksel zanaatı kaybetmeyen ama onu enerji ve iklim bilgisiyle birleştiren hibrit bir profil olacaktır (Institute for Human Rights and Business, 2024).

Buna paralel olarak, doğa temelli çözümler de geleceğin istihdam alanları arasında daha görünür hale gelecektir. 2024 sonunda yayımlanan uluslararası değerlendirmeler, doğa temelli çözümlere yatırımın 2030'a kadar milyonlarca ek iş yaratma potansiyeli taşıdığını, fakat bu işlerin ancak beceri yatırımı, işçi hakları ve kapsayıcılık ilkeleriyle desteklenirse gerçekten nitelikli ve sürdürülebilir hale geleceğini göstermektedir. Bu durum özellikle orman restorasyonu, su yönetimi, kıyı koruma, ekosistem rehabilitasyonu, iklim uyumlu tarım ve yerel doğal kaynak yönetimi gibi alanların önümüzdeki dönemde daha fazla istihdam üreteceğini düşündürmektedir. Böylece geleceğin yeşil iş evreni yalnızca enerji ve teknoloji ekseninde değil; bakım, onarım, restorasyon ve ekosistem hizmetleri ekseninde de genişleyecektir. Bu, sosyal politika açısından çok önemlidir; çünkü daha düşük formel eğitim düzeyine sahip gruplar için de yeni giriş kapıları açabilecek bir alan söz konusudur (IUCN, UNEP ve ILO, 2024).

Akademik ilginin yönü de bu tabloyu desteklemektedir. Durmaz, Çivilidağ ve Işık'ın bibliyometrik incelemesi, yeşil işler literatürünün yıllar içinde artan bir yayın ve atıf eğilimi izlediğini, çalışmaların yalnızca çevre politikasıyla sınırlı kalmayıp yönetim, ekonomi, işletme, endüstri ilişkileri, mühendislik ve kamusal alan gibi çok sayıda disipline yayıldığını göstermektedir (Durmaz, Çivilidağ ve Işık, 2023, s. 689, 709). Bu sonuç, gelecekte yeşil işlerin tek

bir uzmanlık alanı olarak değil, meslekler arası geçişleri ve kurumlar arası işbirliğini zorunlu kılan çapraz bir emek alanı olarak gelişeceğini düşündürmektedir. Dolayısıyla bizi bekleyen gelecek, "herkesin çevreci olduğu" romantik bir tablo değil; mesleklerin birbirine yaklaştığı, teknik bilgi ile sosyal becerilerin birleştiği ve disiplinler arası çalışmanın zorunlu hale geldiği daha karmaşık bir çalışma düzenidir.

Bu yüzden gelecek vizyonunu tek cümleyle özetlemek gerekirse şunu söylemek gerekir: bizi bekleyen şey yalnızca daha fazla yeşil iş değil, daha fazla geçiş, daha fazla yeniden eğitim, daha fazla bölgesel rekabet ve daha fazla sosyal koruma ihtiyacıdır. Geleceğin kazananları yalnızca yeni teknolojiyi geliştiren ülkeler ya da firmalar olmayacaktır; aynı zamanda çalışanlarını yeniden eğitebilen, kadınları ve gençleri dışarıda bırakmayan, yerel sektörleri dönüşüme hazırlayan ve beceri finansmanını kamusal bir öncelik haline getiren toplumlar olacaktır. Başka bir deyişle, yeşil gelecek teknik bir gelecekten önce sosyal olarak örgütlenmiş bir gelecek olmak zorundadır. Bu değerlendirme, sonuç bölümünde bütün tartışma hatlarının sistematik politika önerileriyle birleştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Tartışma

Bu çalışmada ele alınan bulgular birlikte değerlendirildiğinde, yeşil sosyal politikanın yalnızca yükselen bir kavram değil, sosyal politika disiplininin sınırlarını yeniden çizen yapısal bir düşünme biçimi olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, çevresel bozulma ile sosyal eşitsizliklerin artık birbirinden ayrı iki sorun alanı olarak ele alınamamasıdır. İklim değişikliği, enerji dönüşümü, istihdamın yeniden yapılanması ve toplumsal kırılganlıklar arasındaki ilişki, refah devletinin klasik araçlarının tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Bu nedenle yeşil sosyal politika, sosyal politikanın çevresel bir alt başlığı olmaktan çok, sosyal risklerin değişen niteliğine verilen yeni bir yanıt olarak okunmalıdır.

Bununla birlikte, yeşil sosyal politikanın kuramsal olarak çekici görünmesi, onun uygulamada aynı ölçüde açık ve yerleşik olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, çalışma boyunca başvurulan literatür önemli bir kavramsal dağınıklığa da işaret etmektedir. Yeşil ekonomi, yeşil işler, adil geçiş, sürdürülebilir kalkınma, düşük karbonlu dönüşüm ve yeşil sosyal politika gibi kavramlar çoğu zaman birbirine yakın, hatta zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak bu kavramsal genişlik, analitik bulanıklık riski de üretmektedir. Örneğin her çevresel yatırımın sosyal açıdan ilerici kabul edilmesi ya da her yeni yeşil işin otomatik olarak adil ve kapsayıcı sayılması, çalışmanın genel bulgularıyla uyuşmamaktadır. Tam tersine, metin boyunca görüldüğü gibi, çevresel fayda ile sosyal adalet arasındaki ilişki çoğu zaman doğrudan değil, politika tasarımına bağlı dolaylı bir ilişkidir.

Bu nedenle tartışılması gereken ilk nokta, yeşil sosyal politikanın normatif iddiası ile kurumsal kapasite ihtiyacı arasındaki gerilimdir. Kavram, sosyal hakları ekolojik sınırlar içinde yeniden düşünmeyi önerdiği ölçüde güçlüdür; ancak bu önerinin gerçek hayatta karşılık bulabilmesi, çok sayıda kurumsal düzenleme, bütçesel öncelik ve yönetişim kapasitesi gerektirmektedir. Eğitim sistemi yeşil dönüşüme uyum sağlamadan, aktif işgücü politikaları yeniden tasarlanmadan, enerji yoksulluğuna karşı koruyucu mekanizmalar kurulmadan ve bölgesel geçiş programları devreye girmeden, yeşil sosyal politikanın yalnızca deklaratif bir çerçeve olarak kalma ihtimali vardır. Başka bir deyişle, kavramsal doğruluk ile uygulama başarısı arasında otomatik bir bağ yoktur. Bu da alanın geleceği açısından asıl sorunun "yeşil sosyal politikanın gerekli olup olmadığı" değil, "hangi kurumsal biçimler altında etkili hale gelebileceği" olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmanın ortaya koyduğu ikinci önemli tartışma hattı, yeşil dönüşümün aynı anda hem fırsat hem risk üretmesidir. Literatürde yeşil dönüşüm çoğu zaman yeni işler, sürdürülebilir büyüme, yenilikçilik ve toplumsal refah potansiyeli üzerinden olumlu bir dille sunulmaktadır. Gerçekten de enerji, bina yenileme, çevresel hizmetler, atık yönetimi, ulaşım, doğa temelli çözümler ve dijital izleme gibi alanlarda ciddi bir istihdam ve yatırım potansiyeli söz konusudur. Ancak çalışma boyunca görüldüğü gibi bu potansiyel, kendiliğinden eşitlikçi sonuçlar üretmemektedir. Yeni işlerin nerede ortaya çıktığı, hangi becerileri gerektirdiği, hangi yaş ve cinsiyet gruplarına açıldığı, formel mi enformel mi olduğu ve ne ölçüde insana yakışır standartlar taşıdığı belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla yeşil dönüşümün olumlu bir toplumsal projeye dönüşebilmesi için, iş yaratma kapasitesi kadar işlerin niteliği ve erişilebilirliği de temel tartışma konusu olmalıdır.

Bu nokta, çalışmanın istihdam ve meslekler bölümünde daha görünür hale gelmiştir. Elde edilen genel tablo, geleceğin iş piyasasında tamamen yeni mesleklerden çok, mevcut işlerin dönüşümünün belirleyici olacağını göstermektedir. Bu yorum, beceri politikalarının neden merkezi olduğunu da açıklar. Eğer dönüşüm ağırlıklı olarak mevcut işlerin içeriğini değiştiriyorsa, sosyal politika açısından öncelik yeni mezunları değil, hâlihazırda çalışan milyonları da kapsayan yeniden becerilendirme ve geçiş desteği mekanizmaları olmalıdır. Bu da refah devleti ile çalışma ekonomisi arasında daha önceki dönemlere göre çok daha sıkı bir eşgüdüm gerektirmektedir.

Burada ortaya çıkan bir başka tartışma, yeşil sosyal politikanın ne ölçüde evrensel, ne ölçüde hedeflenmiş araçlara dayanması gerektiğidir. Çalışmada kadınlar, gençler, düşük vasıflılar, yoksullar, kırsal topluluklar, göçmenler, yaşlılar ve engelliler açısından farklı kırılganlıklar tanımlanmıştır. Bu farklılıklar, tek tip bir geçiş politikasının adaletsiz sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Ancak aşırı hedeflenmiş politikaların da parçalı, bürokratik ve dışlayıcı sonuçlar üretme riski

vardır. Dolayısıyla burada klasik sosyal politika tartışmalarını andıran bir gerilim doğmaktadır: evrensel sosyal haklar mı öncelikli olmalıdır, yoksa sosyo-ekolojik kırılganlıklara göre ayrıştırılmış özel politika setleri mi? Çalışmanın geneli, bu ikisinin karşıt değil tamamlayıcı olduğunu düşündürmektedir. Enerjiye erişim, güvenli konut, eğitim ve sosyal güvenlik gibi hakların evrensel zemini korunurken; yeşil geçişin maliyetlerinden orantısız etkilenen gruplar için hedefli desteklerin devreye girmesi daha gerçekçi görünmektedir.

Toplumsal cinsiyet boyutu da ayrı bir tartışma gerektirmektedir. Çalışmanın ilgili bölümlerinde görüldüğü üzere, yeşil sektörlerin bir kısmı tarihsel olarak erkek yoğun alanlarda büyümektedir. Bu durum, yeşil ekonominin yapısal olarak eşitlikçi olduğu yönündeki iyimser varsayımları sınırlandırmaktadır. Kadınlar için yeni fırsatlar doğması mümkündür; ancak bunun gerçekleşebilmesi bakım altyapısı, teknik eğitime erişim, istihdamda ayrımcılıkla mücadele ve karar alma süreçlerine katılım gibi başlıkların birlikte ele alınmasına bağlıdır. Bu bulgu daha geniş bir yoruma da izin verir: yeşil dönüşüm, mevcut toplumsal cinsiyet rejimini otomatik olarak dönüştürmez; yalnızca mevcut rejimin içinde yeni iş alanları yaratır. Eğer o rejim eşitsizlik üretiyorsa, yeşil büyüme de aynı eşitsizlikleri yeni bir ekonomik zeminde yeniden üretebilir. Bu nedenle yeşil sosyal politika, çevresel hedefleri toplumsal cinsiyet körlüğüyle birleştirdiğinde kendi normatif iddiasını zayıflatmış olur.

Benzer bir gerilim bölgesel eşitsizlikler açısından da mevcuttur. Çalışmada yer alan örnekler, yenilenebilir enerji ve yeşil yatırım alanlarının bazı bölgelerde yeni istihdam fırsatları yarattığını göstermektedir. Ancak bu durum her bölgenin aynı ölçüde kazançlı çıkacağı anlamına gelmez. Özellikle fosil yakıt, eski sanayi ya da düşük beceriye dayalı ekonomik yapılara bağımlı bölgeler için yeşil dönüşüm, yeni iş fırsatından önce geçim güvencesi sorunu doğurabilir. Bu nedenle yeşil sosyal politikanın ulusal düzeyde tek merkezli değil, bölgesel farklılıkları tanıyan çok ölçekli bir stratejiye ihtiyacı vardır. Yerel beceri haritaları, bölgesel yatırım teşvikleri, belediye düzeyinde enerji ve istihdam programları ve yerel aktörlerin karar süreçlerine katılımı olmadan adil geçiş hedefi soyut bir slogan olarak kalabilir. Burada sosyal politika ile bölgesel kalkınma politikası arasındaki ilişki güçlenmekte, hatta kimi durumlarda biri diğerinin önkoşulu haline gelmektedir.

Çalışmanın ortaya çıkardığı bir başka önemli nokta, yeşil sosyal politikanın zaman ufkunun klasik sosyal politikadan daha geniş olmasıdır. Geleneksel sosyal politika çoğu zaman mevcut kuşakların maruz kaldığı riskleri telafi etmeye odaklanırken, yeşil sosyal politika aynı zamanda gelecek kuşakların yaşam şanslarını da hesaba katmaktadır. Bu durum kuramsal açıdan güçlüdür; çünkü refahın kuşaklararası boyutunu görünür kılar. Ancak siyasal açıdan zordur; çünkü kısa vadeli maliyetler bugünkü seçmenler tarafından hissedilirken, uzun vadeli kazanımlar daha soyut kalabilir. Bu da demokratik meşruiyet sorununu beraberinde getirir. Karbon azaltımı, enerji fiyatlandırması, sanayi standartları ve konut dönüşümü gibi politikalar kısa vadede maliyet üretirken, uzun vadede sosyal ve çevresel fayda sağlayabilir. Yeşil sosyal politikanın bu noktadaki görevi, uzun vadeli kamusal yararı kısa vadeli toplumsal koruma araçlarıyla birleştirmek, yani geleceği koruma iddiasını bugünün toplumsal rızasıyla uyumlu hale getirmektir.

Alanın bir diğer tartışmalı yönü, büyüme meselesidir. Çalışmada kullanılan kaynaklar arasında yeşil ekonomiyi sürdürülebilir büyümenin yeni biçimi olarak gören yaklaşımlar da vardır, büyüme paradigmasının kendisini sorunlaştıran daha eleştirel çizgiler de mevcuttur. Bu ayrım önemlidir; çünkü yeşil sosyal politikanın nasıl tasarlanacağı sorusu, hangi ekonomik tahayyülün benimsendiğine göre değişmektedir. Eğer yeşil geçiş esas olarak yeni bir büyüme rejimi olarak okunursa, odak yatırım, verimlilik, rekabetçilik ve yeni iş yaratımı üzerinde yoğunlaşacaktır. Buna karşılık çevresel sınırlar daha radikal biçimde ciddiye alınırsa, çalışma süreleri, tüketim normları, kamusal hizmetlerin kapsamı, bakım ekonomisi ve müşterekler gibi başlıklar daha merkezi hale gelecektir. Bu çalışma, iki yaklaşım arasında kesin bir tercih ilan etmekten çok, her ikisinin de yeşil sosyal politika içinde iz bıraktığını göstermektedir. Yine de özellikle dezavantajlı gruplar ve işlerin niteliği açısından bakıldığında, sadece yatırım ve büyüme odaklı bir yeşil yaklaşımın sosyal politika boyutunu eksik bırakacağı açıktır.

Bu bağlamda "adil geçiş" kavramının da eleştirel biçimde değerlendirilmesi gerekir. Adil geçiş son yıllarda oldukça yaygın kullanılan bir çerçeve haline gelmiştir; fakat kimi zaman içeriği çok genişletildiği için normatif bir slogan düzeyinde kalabilmektedir. Çalışmanın genel bulguları, adil geçişin anlamlı olabilmesi için en az dört unsur içermesi gerektiğini düşündürmektedir: gelir ve sosyal güvenlik koruması, yeniden beceri kazandırma, demokratik katılım ve bölgesel/dağıtımsal adalet. Bu unsurlardan biri eksik olduğunda geçiş çevresel olarak ilerici olsa bile sosyal olarak adil sayılamaz. Özellikle katılım boyutu göz ardı edildiğinde, yeşil dönüşüm yukarıdan tasarlanan ve aşağıya maliyet yükleyen bir süreç gibi algılanabilmektedir. Bu da toplumsal direnç, siyasî kutuplaşma ve reformların kırılganlaşması anlamına gelir. Dolayısıyla yeşil sosyal politikanın demokratik boyutu, onun ekonomik ve koruyucu boyutları kadar önemlidir.

Tartışılması gereken son nokta, Türkiye bağlamında bilgi ve politika üretim kapasitesinin hâlâ gelişmekte olmasıdır. Bu çalışmada kullanılan Türkçe kaynaklar, alanda önemli bir birikim oluştuğunu göstermektedir; ancak özellikle yeşil sosyal politika kavramının bütünlüklü biçimde işlendiği çalışmaların sınırlı olduğu da görülmektedir. Literatür çoğu zaman ya yeşil ekonomi ve yeşil işler eksenine, ya toplumsal cinsiyet ve istihdam boyutuna, ya da çevre-sürdürülebilirlik tartışmalarına odaklanmaktadır. Bu da alanın disiplinler arası niteliğini teyit ederken, henüz tam anlamıyla kurumsallaşmış bir araştırma programının oluşmadığını düşündürmektedir.

Dolayısıyla bu çalışma, yalnızca mevcut literatürü derleyen bir metin değil, aynı zamanda Türkiye'de yeşil sosyal politika tartışmasının daha sistematik bir araştırma gündemine dönüşmesi gerektiğine işaret eden bir çağrı olarak da okunabilir. Gelecekte nicel işgücü analizleri, bölgesel geçiş haritaları, enerji yoksulluğu verileri, toplumsal cinsiyet temelli beceri araştırmaları ve sosyal koruma rejimlerinin yeşil dönüşümle etkileşimine dair ampirik çalışmalar arttıkça, bu alanın kuramsal çerçevesi de daha sağlam hale gelecektir.

Türkiye açısından uygulanabilirlik bu noktada daha somut politika araçları üzerinden okunabilir. Türkiye'nin Yeşil Mutabakat Eylem Planı, sınırda karbon düzenlemeleri, döngüsel ekonomi, yeşil finansman, temiz enerji arzı, sürdürülebilir tarım, akıllı ulaşım ve bilgilendirme faaliyetleri gibi başlıklarda kamu politikası kapasitesi oluşturmaya dönük bir yol haritası sunmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Ancak yeşil sosyal politika bakımından kritik mesele, bu araçların yalnızca rekabetçilik ve uyum gündemiyle sınırlı kalmaması; enerji yoksulluğu, beceri uyumsuzluğu, kadın ve genç istihdamı, bölgesel eşitsizlikler ve sosyal koruma mekanizmalarıyla birlikte tasarlanmasıdır. Dünya Bankası'nın Türkiye'de kadınlar ve gençler başta olmak üzere kırılgan grupların yeşil sektörlerde ortaya çıkan fırsatlara erişimini destekleyen 2024 tarihli finansman çerçevesi de bu ihtiyacın uluslararası politika gündeminde karşılık bulduğunu göstermektedir (World Bank, 2024).

Tablo 1. Türkiye'de Yeşil Sosyal Politika İçin Somut Uygulama Alanları

Gruplar	Mevcut araç / somut örnek	Yeşil sosyal politika karşılığı	Makalenin önerdiği tamamlayıcı adım
Enerji yoksulluğu ve düşük gelirli haneler	Enerji verimliliği, temiz enerji arzı ve konut yenileme gündemi	Düşük gelirli hanelerin enerji maliyetlerine ve verimsiz konut stokuna karşı korunması	Gelire duyarlı enerji verimliliği desteği, sosyal konutlarda yalıtım ve faturaya değil verimliliğe dayalı yardım modeli
Kadınlar ve gençler	Kadın ve gençlerin yeşil sektörlerdeki işlere erişimini destekleyen finansman ve KOBİ programları	Yeşil işlerin erkek yoğun teknik alanlarda yoğunlaşmasının doğurabileceği dışlanma riskini azaltma	STEM/mesleki eğitim bursları, bakım hizmetleri, kadın kooperatifleri ve gençlere yönelik yerel yeşil girişim destekleri
Düşük vasıflı çalışanlar	Mesleki eğitim, yaşam boyu öğrenme ve yeşil beceri ihtiyacı	Beceri uyumsuzluğunun yeni dışlanma biçimine dönüşmesini önleme	İŞKUR, mesleki ve teknik eğitim kurumları, belediyeler ve sektör temsilcileriyle bölgesel yeşil beceri merkezleri kurulması
Bölgesel eşitsizlikler	Sektörel düşük karbonlu yol haritaları ve yerel altyapı yatırımları	Dönüşüm maliyetlerinin eski sanayi, maden ve düşük gelirli bölgelerde yoğunlaşmasını önleme	Bölgesel adil geçiş fonları, yerel istihdam garantileri ve sosyal diyalog mekanizmaları
Sosyal meşruiyet ve katılım	Yeşil Mutabakat çalışma grupları ve ihtisas çalışma grupları	Kararların yalnızca teknik/rekabetçi değil, sosyal etkileri gözeten biçimde alınması	Sendikalar, yerel yönetimler, meslek örgütleri, kadın örgütleri ve kırılgan grupların karar süreçlerine kurumsal katılımı

Tablodan görüleceği üzere Türkiye açısından yeşil sosyal politikanın uygulanabilirliği, mevcut yeşil dönüşüm araçlarının sosyal koruma, beceri politikası ve bölgesel kalkınma hedefleriyle eşleştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle Türkiye'de politika gündemi yalnızca karbon azaltımı veya dış ticarete uyum ekseninde değil; sosyal yardım, istihdam, eğitim, bakım ve yerel kalkınma kurumlarının aynı hedef etrafında koordine edilmesiyle ilerlemelidir. Bu eşleştirme yapılmadığında yeşil dönüşüm teknik olarak ilerlese bile, sosyal adalet boyutu zayıf kalacaktır.

Türkiye için uygulanabilirlik tartışması özellikle beş kurumsal hatta somutlaştırılabilir. Birincisi, İŞKUR ve mesleki-teknik eğitim kurumları aracılığıyla enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, atık yönetimi, sürdürülebilir tarım ve yeşil bakım-onarım alanlarında modüler sertifika programları yaygınlaştırılmalıdır. İkincisi, belediyelerin sosyal yardım, ulaşım, konut yenileme ve afet dayanıklılığı hizmetleri yeşil sosyal politika hedefleriyle ilişkilendirilmelidir. Üçüncüsü, düşük gelirli haneler için enerji verimliliği tadilatları yalnızca çevre politikası değil, enerji yoksulluğunu azaltan sosyal koruma aracı olarak tasarlanmalıdır. Dördüncüsü, kadın ve genç girişimcilerin yeşil KOBİ desteklerine erişimi kolaylaştırılmalıdır. Beşincisi, kömür, enerji yoğun sanayi veya iklim kırılgan tarım bölgeleri için bölgesel adil geçiş planları oluşturulmalıdır. Bu beş hat, Türkiye'de yeşil sosyal politikanın soyut bir normatif öneriden somut bir uygulama gündemine dönüşmesini sağlayabilecek temel kurumsal zemini oluşturmaktadır.

Kısacası bu makalenin genel tartışması, yeşil sosyal politikanın bir "ek başlık" değil, sosyal politikanın yönünü değiştiren esaslı bir mesele olduğunu göstermektedir. Ancak bu yön değişimi doğrusal, sorunsuz ve kendiliğinden ilerleyen bir süreç değildir.

Kavramsal belirsizlikler, beceri eşitsizlikleri, toplumsal cinsiyet rejimleri, bölgesel farklılıklar, kurumsal kapasite sorunları ve demokratik meşruiyet meseleleri bu alanın merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle yeşil sosyal politika üzerine düşünmek, yalnızca çevre dostu bir refah modeli tasarlamak anlamına gelmez; aynı zamanda refahın kimin için, hangi araçlarla ve hangi toplumsal maliyet dağılımı içinde yeniden kurulacağını tartışmak anlamına gelir. Bu yönüyle alan, hem umut verici hem de yüksek dikkat gerektiren bir araştırma ve politika sahasıdır.

Sonuç

Yeşil sosyal politika, bugün artık sosyal politikanın çevreye eklenmiş tali bir uzantısı değil, bizzat sosyal politikanın yeni tarihsel çerçevesi olarak düşünülmelidir. Çünkü iklim krizi, enerji dönüşümü, çevresel bozulma, işgücü piyasasındaki yeniden yapılanma ve toplumsal eşitsizlikler artık birbirinden ayrıştırılabilir alanlar değildir. Bu nedenle yeşil sosyal politika; sosyal koruma, istihdam, eğitim, bakım, konut, enerji ve bölgesel kalkınma politikalarını aynı sosyo-ekolojik zeminde birleştiren bütünlüklü bir yaklaşımı ifade etmektedir. ILO'nun da vurguladığı gibi sürdürülebilirlik ile insana yakışır iş hedefi birlikte düşünülmek zorundadır; geçişin başarısı yalnızca çevresel performansla değil, işçi korunması, beceri politikaları ve kamusal programlarla da ölçülür (ILO, 2018).

Bu çalışma boyunca ortaya konulduğu üzere, yeşil sosyal politikayı klasik sosyal politikadan ayıran temel fark, sosyal riskleri artık yalnızca işsizlik, hastalık, yaşlılık ya da gelir kaybı gibi başlıklarla sınırlamamasıdır. Yeni dönemde sosyal riskler aynı zamanda enerji yoksulluğu, iklim kırılganlığı, çevresel eşitsizlik, afetlere açıklık, beceri dışlanması ve geçim kaynaklarının ekolojik aşınması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yeşil sosyal politika, yalnızca telafi edici değil, önleyici ve dönüştürücü bir nitelik taşımak zorundadır. Başka bir ifadeyle mesele, yeşil dönüşümün yarattığı hasarı sonradan hafifletmek değil; dönüşümü baştan sosyal adalet ilkeleriyle tasarlamaktır (ILO, 2018).

Yeşil dönüşümün siyaset, ekonomi ve toplum üzerindeki etkileri, onun teknik bir çevre programı olarak ele alınamayacağını açık biçimde göstermektedir. Enerji sistemleri değişirken sanayi politikaları, kamu yatırımları, bölgesel kalkınma stratejileri ve emek piyasası kurumları da değişmektedir. Bu durum, devletin rolünü azaltmaktan çok yeniden tanımlamaktadır; kamusal otorite artık yalnızca düzenleyen değil, aynı zamanda yönlendiren, dengeleyen, koruyan ve geçişi toplumsal olarak meşrulaştıran aktör haline gelmektedir. Bu nedenle yeşil sosyal politika olmaksızın yeşil dönüşümün siyasal olarak kırılgan, ekonomik olarak eşitsiz ve toplumsal olarak dışlayıcı hale gelmesi kuvvetle muhtemeldir.

Dezavantajlı gruplar açısından bakıldığında da aynı sonuç görülmektedir. Kadınlar, gençler, düşük vasıflılar, yoksullar, kırsal topluluklar, göçmenler, yaşlılar ve engelliler yeşil dönüşümden aynı biçimde etkilenmemektedir. Kimileri için yeni iş ve beceri fırsatları doğarken, kimileri için dışlanma, maliyet yüklenmesi ya da geçim kaybı riski artmaktadır. Dolayısıyla yeşil sosyal politikanın başarısı, "herkese aynı dönüşüm reçetesi" uygulamasında değil; farklı grupların farklı kırılganlıklarını tanıyan hedefli politika setleri geliştirebilmesinde yatmaktadır. Adil geçiş ancak bu şekilde gerçek bir toplumsal içerme projesine dönüşebilir (ILO, 2018).

İşler ve meslekler alanında ulaşılan temel sonuç ise şudur: geleceği belirleyecek olan yalnızca yeni yeşil işlerin sayısı değil, mevcut işlerin ne ölçüde dönüştürülebildiğidir. Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, binaların yenilenmesi, ulaşımın elektrifikasyonu, döngüsel ekonomi, bakım-onarım, çevresel denetim, veri takibi ve doğa temelli çözümler önümüzdeki dönemin büyüyen alanları olacaktır. Ancak bu genişleme, beceri politikaları, eğitim reformu ve geçiş desteği olmadan kapsayıcı sonuç vermez. Dünya Ekonomik Forumu 2025 raporu, çevresel gözeticiliğin en hızlı büyüyen beceriler arasına girdiğini, aynı dönemde iş piyasasında büyük bir yeniden becerilenme ihtiyacı oluştuğunu göstermektedir; bu bulgu, yeşil dönüşümün yalnızca sektörleri değil, çalışan profilini de kökten değiştireceğini ortaya koymaktadır (World Economic Forum, 2025).

Enerji alanındaki son veriler de bu dönüşümün artık geleceğe ait bir senaryo değil, bugünün maddi gerçekliği olduğunu göstermektedir. IEA'nın 2024 ve 2025 değerlendirmeleri, enerji istihdamının büyümeye devam ettiğini ve temiz enerji yatırımlarının işgücü talebini artırdığını ortaya koymaktadır. Ancak bu büyüme ülkeler ve bölgeler arasında eşit dağılmamaktadır; dolayısıyla yeşil geçiş aynı zamanda yeni bir küresel beceri ve sanayi rekabeti yaratmaktadır. Türkiye gibi ülkeler için burada asıl mesele, yalnızca yeşil sektörlerin büyümesini beklemek değil; bu sektörlerde yerli beceri, orta teknoloji uzmanlığı, bölgesel üretim kapasitesi ve sosyal koruma altyapısını birlikte geliştirebilmektir. Aksi halde yeşil dönüşüm ithal teknolojiye dayalı, parçalı ve sınırlı sosyal fayda üreten bir modele sıkışabilir (IEA, 2024; IEA, 2025).

Buradan hareketle, yeşil sosyal politikanın önümüzdeki dönemdeki politika önerileri şu şekilde sistematize edilebilir: Birincisi, işini kaybetme veya gelir kaybı riski taşıyan gruplar için güçlü gelir ve sosyal güvenlik mekanizmaları kurulmalıdır. İkincisi, yeniden beceri kazandırma ve yaşam boyu öğrenme politikaları yeşil geçişin ayrılmaz parçası haline getirilmelidir. Üçüncüsü, kadınlar ve gençler başta olmak üzere dezavantajlı grupların yeni sektörlere erişimi için hedefli teşvikler geliştirilmelidir. Dördüncüsü, enerji yoksulluğu ve barınma kırılganlığıyla mücadele eden haneler için kamusal koruma araçları güçlendirilmelidir. Beşincisi, bölgesel eşitsizlikleri derinleştirmemek için yeşil yatırımlar yerel kalkınma stratejileriyle ilişkilendirilmelidir. Altıncısı, sosyal diyalog, sendikal katılım ve yerel toplulukların karar süreçlerine dahil edilmesi kurumsal ilke haline getirilmelidir. Bu altı öncelik, çalışmanın teorik tartışmasını somut politika gündemine bağladığı için sonuç bölümünün temel çıkarım hattını oluşturmaktadır.

Tablo 3. Yeşil Sosyal Politika İçin Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Politika Öncelikleri

Dönem	Politika önceliği	Beklenen sosyal politika etkisi
Kısa vade	Enerji yoksulluğu destekleri, geçiş döneminde gelir koruması, riskli sektörlerde çalışanların tespiti ve hızlı beceri taraması	Dönüşüm maliyetlerinin düşük gelirli hanelere ve kırılgan çalışanlara yıkılmasını önleme
Orta vade	Yeşil beceri merkezleri, mesleki eğitim müfredatının güncellenmesi, kadınlar ve gençler için hedefli yeşil istihdam teşvikleri	Yeni yeşil işlere erişimi genişletme ve beceri uyumsuzluğunu azaltma
Uzun vade	Bölgesel adil geçiş fonları, düşük karbonlu sosyal konut, iklim uyumlu bakım hizmetleri ve sosyal diyalog mekanizmaları	Yeşil dönüşümü kalıcı, kapsayıcı ve demokratik bir refah devleti kapasitesine dönüştürme

Ampirik analiz bulunmaması çalışmanın bilinçli teorik sınırıdır; bu nedenle gelecek araştırmalar açısından üç yön özellikle önemlidir. İlk olarak, Türkiye'de yeşil dönüşümden en çok etkilenecek sektörler ve bölgeler için nicel istihdam kaybı/istihdam yaratımı tahminleri yapılmalıdır. İkinci olarak, kadınlar, gençler, düşük vasıflı çalışanlar ve düşük gelirli haneler üzerinde yeşil geçişin maliyet ve fırsat dağılımını ölçen saha araştırmaları yürütülmelidir. Üçüncü olarak, enerji yoksulluğu, sosyal konut, belediye hizmetleri ve mesleki eğitim programlarının yeşil sosyal politika kapasitesi bakımından karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerekmektedir. Böylece bu çalışmanın teorik çerçevesi, ileride ampirik bulgularla sınanabilecek daha somut bir araştırma programına dönüştürülebilir.

Sonuç olarak yeşil sosyal politika, geleceğin refah devletinin hangi temeller üzerinde kurulacağı sorusuna verilen en güçlü yanıtlardan biridir. Bu yaklaşım, çevreyi korumak ile toplumu korumak arasında bir tercih yapmayı reddeder; tam tersine, yaşanabilir bir çevre olmadan kalıcı sosyal refahın, güçlü sosyal koruma olmadan da adil bir çevresel dönüşümün mümkün olmadığını savunur. Bu nedenle yeşil sosyal politika, ne sadece çevreciliğin sosyal versiyonu ne de sosyal politikanın güncellenmiş bir alt dalıdır; o, 21. yüzyılda refahı yeniden tanımlayan kurucu bir paradigma adaydır. Gelecekte başarılı toplumlar, yalnızca daha temiz enerji kullananlar değil; aynı zamanda dönüşümün maliyetlerini adil paylaşan, çalışanlarını yeniden eğiten, kırılgan grupları koruyan ve sosyal adaleti ekolojik sürdürülebilirlikle birleştirebilen toplumlar olacaktır.

Kaynakça

1. Aksu B, Yücebalkan B. (2020). Potansiyel yeşil yakalıların yeşil farkındalıklarına yönelik bir araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(4): 857–874. doi: 10.15295/bmij.v8i4.1602
2. Alexander N-R, Li L, Mondragon J, Priano S, Tavares MM. (2024). *The Green Future: Labor Market Implications for Men and Women*. IMF Working Paper No. 2024/156. International Monetary Fund. doi: 10.5089/9798400284007.001
3. Barry J. (1999). *Rethinking Green Politics: Nature, Virtue and Progress*. Sage.
4. Başol O. (2013). *Yeşil İşler: Sürdürülebilir Girişimlerde İnsan Onuruna Yakışır İşler ve Düşük Karbon Ekonomisi*. Kırklareli Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.
5. Başol O. (2018). Dünyada ve Türkiye'de yeşil işlerin gelişimine ilişkin bir değerlendirme. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 55(636): 71–87.
6. Cahill M. (1994). *The Environment and Social Policy*. Routledge.
7. Cedefop. (2024). *Meeting Skill Needs for the Green Transition*. Publications Office of the European Union.
8. Durmaz Ş, Çivilidağ A, Işık M. (2023). Yeşil işler üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1): 688–713. doi: 10.30798/makuiibf.1220252
9. European Commission. (2024). *The Just Transition Mechanism*. [Erişim Tarihi: ...].
10. Görmüş A. (2019). Yeşil ekonominin istihdam üzerindeki yansımaları ve yeşil işler: Cinsiyet temelli bir modelleme ile İngiliz işgücü anketinden bulgular. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 76: 29–66. doi: 10.26650/jspc.2019.76.0001
11. Günaydın D. (2015). Yeşil işler ve işgücü piyasasına etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(3): 503–525. doi: 10.11611/JMER707
12. Institute for Human Rights and Business. (2024). *Future Green Construction Jobs*. [Erişim Tarihi: ...].
13. International Energy Agency. (2024). *World Energy Employment 2024*. [Erişim Tarihi: ...].
14. International Energy Agency. (2025). *World Energy Employment 2025*. [Erişim Tarihi: ...].
15. International Labour Organization. (2015). *Guidelines for a Just Transition Towards Environmentally Sustainable Economies and Societies for All*. [Erişim Tarihi: ...].
16. International Labour Organization. (2018). *Greening with Jobs*. [Erişim Tarihi: ...].
17. International Labour Organization. (2019). *Green Jobs and a Just Transition for Climate Action in Asia and the Pacific*. [Erişim Tarihi: ...].
18. International Labour Organization, United Nations Environment Programme, International Union for Conservation of Nature. (2024). *Decent Work in Nature-Based Solutions 2024*. [Erişim Tarihi: ...].
19. Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Cambridge University Press.
20. Intergovernmental Panel on Climate Change. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Summary for Policymakers*. doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001
21. Murat G, Şengül B. (2024). Küresel iklim değişikliğinin işgücü verimliliği ve istihdam üzerine yansımaları: Bir sosyal politika önlemi olarak yeşil işler. *Mülkiye Dergisi*, 48(3): 715–748. doi: 10.25064/mulkiye.1420974
22. Nalinci S. (2023). Yeşil ekonomi ve yeşil işler. *Ulakbilge*, 11(87): 729–737. doi: 10.7816/ulakbilge-11-87-03
23. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2010). *Greening Jobs and Skills: Labour Market Implications of*

Addressing Climate Change. OECD Local Economic and Employment Development Papers No. 2010/02. OECD Publishing. doi: 10.1787/5kmbjgl8sd0r-en

24. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025). *Employment and Skills Policies for the Green Transition*. OECD Publishing.

25. Özçağ M, Hotunluoğlu H. (2015). Kalkınma anlayışında yeni bir boyut: Yeşil ekonomi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2): 303–324. doi: 10.18026/cbusos.85473

26. Özsoy CE. (2016). Yeşil işler ve istihdam olanakları üzerine bir tartışma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1): 51–59.

27. Scott Cato M. (2009). *Green Economics: An Introduction to Theory, Policy and Practice*. Earthscan.

28. Sungur Z. (2011). Türkiye'de yeşil yakalı mesleklerin gelişiminde güncel eğilimler. In: *International Conference on Eurasian Economies 2011 Proceedings*, ss. 154–160.

29. Süt Z. (2025). İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında yeşil ekonomi, yeşil işler, yeşil katma değer oluşturma ve Almanya örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 8(4): 1115–1126. doi: 10.33712/mana.1819049

30. T.C. Ticaret Bakanlığı. (2021). Yeşil Mutabakat Eylem Planı. Ticaret Bakanlığı. [Erişim Tarihi: 26.05.2026].

31. Topgül S. (2015). İşsizlik için bir çözüm: Yeşil işler ve yeşil istihdam Tokat örneği. *International Journal of Human Sciences*, 12(2): 1334–1348. doi: 10.14687/ijhs.v12i2.3405

32. United Nations Environment Programme. (2008). *Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World*. [Erişim Tarihi: ...].

33. United Nations Environment Programme. (2019). *What Is an Inclusive Green Economy?* [Erişim Tarihi: ...].

34. United Nations Environment Programme. (n.d.). *About Green Economy*. [Erişim Tarihi: ...].

35. UN Women. (2024). *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2024*. [Erişim Tarihi: ...].

36. World Bank. (2024). *World Bank to Support Women, Youth-Owned Small Businesses and Industry Adapt to Green Transition in Türkiye*. [Erişim Tarihi: ...].

37. World Economic Forum. (2025). *The Future of Jobs Report 2025*. [Erişim Tarihi: ...].

38. Yerlikaya B. (2022). Yeşil ekonomiye geçiş kadınların istihdama katılımı için kriz mi fırsat mı?: Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında yeşil işler. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 44(1): 137–161. doi: 10.14780/muiibd.1135553

39. Yeşil Y, Fidan F. (2017). Çevresel istihdam bağlamında yeşil işlerde eğitim ve beceri kazandırma. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2): 607–618.